

PELKOSENNIEMI

Lapin Sydämessä 2013

Sisälllys

”Kokeile ensin vuosi”	3
Pyhä-Luoston asuinalue sulautuu luontoon	4
Monitoiminen Kairalasta	6
Kahvila kirjojen juurella	7
Painu suolle!	8
Luontokeskus on myös kulttuurikeskus	10
Rinteet kansallispuiston reunalla	11
Kahden sukupolven kauppa	12
Kahvila on kohtaamispaikka	14
Osta pala Pelkosenniemeä	15
Sykkeen väki siivoaa ja haravoi	16
Apteekki palvelee kirkolla ja tunturissa	17
Puuhun juossut hirvi ja muita tarinoita	18
Kolumni: Viritys kahden männyn varaan	19
Hyvä arki ja muutama juhlahetki	20
2501 kilometriä Suvantoon	22
Elävä museokylä Suvanto	23
Kairalassa liikkui asukkaita jo kivikaudella	24
Manolaissaaren kumma kuorsaaja	25
Rieskoilla rakennettu talo	26
Kivi kertoo tarinaa	27
Pelkosenniemi ja sen kyliä	28
Pyhämaalta Pyhälle	30
Lehmän hinta	30
Perinneruokia Pelkosenniemen kyliltä.	32
Lampaat hoitavat maisemaa, MLL lampaita	34
Marttojen makkarakurssi piti uusia	35

Julkaisija:

Pelkosenniemen Kylät -hanke
www.pelkosenniemi.fi/kylat_hanke
Facebook: Pelkosenniemi ja sen 13 kylää

Päätoimittaja:

Marianne Anttila

Lehden toimitus:

Elina Teerijoki

Kuvat:

Elina Korpi

Ulkoasu ja taitto:

Viestinet, Maire Mattila

Painopaikka:

Joutsenmedia Oy, Oulu

Esite on painettu soijapohjaisilla
painoväreillä fsc-sertifioitulle
Galerie art silk painopaperille.

Pääkirjoitus

Pelkosenniemi on kunta Suomen Sydämessä!

Tervetuloa Pelkosenniemen kylien, tarinoiden ja henkilöiden pariin. Näillä sivuilla saat sukeltaa elämään Suomen Sydämessä, Pelkosenniemellä.

LUONTO SUOMEN SYDÄMESSÄ

Arki kunnassamme muotoutuu sitä määrittävän luonnon mukaisesti. Suo-, joki- ja tunturiluonto ovat ainutlaatuisia Pelkosenniemellä. Pyhä-Luoston kansallispuis-

to ja Pyhän matkailukeskus vaellus- ja latureitteineen kutsuu niin matkailijoita kuin paikkakuntalaisia. Pelkosenniemen vesistöt houkuttelevat kalastajia ja melojia luonnonkauniille reiteille. Kemihaaran, Luiron ja Pyhä-Luoston aapasuot ovat suosittuja lintukohteita.

KULTTUURI SUOMEN SYDÄMESSÄ

Pelkosenniemen kulttuurihistoria ja -ympäristö ovat juurevia. Suvannon, Kairalan ja Luiron kylien rakennusperinnehistoria, alueen sotahistoria sekä Pyhätunturin matkailun kehitys värittävät Pelkosenniemen nykyistä kulttuurielämää, jossa arvostetaan perinteitä, uusia tuulia unohtamatta. Alueen lukuisat kulttuuritapahtumat, kuten Pyhä Unplugged, Luosto Classic ja Ruska Swing tarjoavat elämyksiä luonnon helmassa. Onpa kairojen keskellä kasvanut kulttuuripersoonia, kuten Andy McCoy, jonka patsas löytyy kirkonkylältä, ja Juhani Karila, jonka kolumni on luettavissa sivulla 19.

PALVELUT SUOMEN SYDÄMESSÄ

Pelkosenniemellä voit unohtaa ruuhka-Suomen jonot: palvelut tuotetaan Sinulle aidosti, yksilöllisesti. Kunnan painopisteenä ovat laadukkaat peruspalvelut ja tärkeimpinä asiakasryhminä lapset, nuoret ja perheet ja sitä kautta tulevaisuuden tekijät. Arvojamme ovat asukaslähtöisyys ja kestävä kehitys kaikessa toiminnassamme. Pelkosenniemellä, Suomen Sydämessä, on hyvä elää.

Sydämellisesti tervetuloa.

Erkki Parkkinen
kunnanjohtaja

”Kokeile ensin vuosi”

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Kuusamolaisnytyinen Silja Tyrväinen tuli Pelkosenniemielle opettajaksi Jämsästä.

- Olin jo jonkin aikaa ajatellut, että voisin asua vuoden Lapissa, Silja sanoo.

- Olen syntynyt Kuusamosta, ja etelässä välillä tuntui, että olen poissa pohjoisesta.

Tuumasta toimeen: Silja haki taideaineiden opettajan tehtäviin Pelkosenniemen kouluun. Hänen omaa alaansa ovat kuvaamataito ja käsityöt, mutta pienessä koulussa toimenkuvaan kuuluvat myös musiikin ja kotitalouden opettaminen.

Hän opettaa kaikkia peruskoulun luokka-asteita yksököistä yhdeksänteen luokkaan.

- Opin tuntemaan kaikki koulun oppilaat, mikä on hauskaa. Olen viihtynyt hyvin, sanoo Silja, kun ensimmäisestä Pelkosenniemi-vuodesta on noin puolet takana.

Muuttaessaan Silja ei tuntenut Pelkosenniemeltä ketään.

- Monet ihmettelivät, miksi minä tänne lähden, mutta halusin rauhoittaa elämää. Nyt minulla on aikaa käsityöille ja taideprojekteille. Ei ole vapaa-ajan pulmia, Silja nauraa.

Sattumalta Silja oli ajanut kaverin kanssa autolla Pelkosenniemen läpi pari vuotta sitten.

- Mietimme, onko tämä tosiaan näin pieni, missä se keskusta oikein on? Pyhäntunturin läheisyydestä päätelimme, että on täällä oltava elämää.

Työn kautta Silja pääsi sisään paikkakunnan maailmaan. Pelkosenniemeläiset ovat ottaneet uuden opettajan ystävällisesti vastaan. Palvelut ovat ensi näkemältä kaukana, mutta Silja sanoo muuttaneensa omaa asennettaan niihin.

- Täällä ei voi odottaa, että kaikki olisi heti saatavilla. Mitään erityistä en kuitenkaan ole kaupungista kaivannut, perusarki riittää.

Asuntonsa, rivitaloaluoneiston Pyhällä, Silja löysi netistä. Hän otti yhteyttä erään myynnissä olleen asunnon omistajaan ja kysyi, voisiko vuokrata sen.

- En hoksannut kysellä vuokra-asuntoja lähempää kylää, koska asuntoja on eniten tarjolla tunturissa.

Tullessaan Pelkosenniemielle Silja sanoi itselleen, että pääsee viikonloppuna pois, jos kaipaa menoa. Käytännössä hän ei juuri ole käynyt muualla.

- Täällä on niin hyvä olla, voi olla vain villasukat jalas-

sa viikonloppuna. Hiljaisuutta on, sitä kaipasin etelässä. Juuri sanoin ystävälleni, että stressitasoni on nyt varmaan nolla.

Kun kauppoja on vähän, ei niissä tule vietetyksi aikaa kuin ennen.

- Mietin, millä kaikella turhalla olenkaan täyttänyt aikani ennen. Käyn nyt kaupassa ehkä kahden viikon välein.

Muuttoa pohjoiseen suunnittelevaa Silja kannustaa kokeilemaan avoimin mielin, ensin vaikka vuoden verran.

- Vuosi on lyhyt aika ihmisen elämässä, ja kaamosaikana on lupa ottaa rennosti.

Opettaja Silja Tyrväinen viihtyy tunturin juurella villasukat jalassa.

PELKOSENNIEMI
KIRKONKYLÄ Lapin Sydämessä

Pyhålaakson asuinalue sulautuu luontoon

**Pelkosenniemen kunta
alkaa kesällä 2014
toteuttaa Pyhåtunturille
uutta asuinaluetta.
Pyhålaaksoksi nimetty
alue on suunniteltu
ympäristö ja energia-
tehokkuus tärkeimpinä
arvoina.**

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Jos kaikki hyvin käy, Pyhä-Luoston tien ja Pelkosenniementien risteuksen tuntumaan nousee vuoteen 2030 mennessä uusi uljas asuinalue. Pyhålaaksoksi nimetyn alueen ensimmäisen vaiheen rakennustyöt aloitetaan vuonna 2014, kertoo Pyhä-Luoston elinkeinojohtaja Jari Luoma-aho.

- Pyhä-Luostolla tarvitaan asuntoja monenlaisiin tarpeisiin: pysyvään asumiseen, opiskelijoille, kausityöntekijöille ja monipaikka-asujille, eri-ikäisille ja eri elämänvaiheissa oleville asukkaille. Myös lähiseutujen kaivannaisteollisuus lisää asuntojen tarvetta alueella, Luoma-aho sanoo.

Koska Pyhålaakson alueella ei ole lainkaan aiempaa rakennuskantaa ja alue on kokonaan kunnan omistuksessa, suunnittelu saatettiin aloittaa laajoista yhtenäisistä ratkaisuksista. Rakentamaan lähdetään ympäristö edellä.

Ilmansuunnat ja jopa auringonvalon suunta on huomioitu rakennusten sijoittamisessa mielekkääksi, suojaiksi kokonaisuudeksi. Alueella on lukuisia pieniä luontokohteita kuten pienvesistöjä, jotka otettiin huomioon ja säilytettiin rakennuspaikkojen valinnassa.

Maastoa muokataan mahdollisimman vähän. Pyhålaakson asunnoista on esteetön näköala luontoon, ja laavupolkuja pitkin pääsee rakentamattoman luonnon ääreen vaikka rollaattorilla.

AURINGON ENERGIA HYÖDYKSI

Ekologinen ajattelu on vaikuttanut energiaratkaisuihin. Pyhålaaksosta tulee matalaenergia-alue, jolle Jari Luoma-ahon mukaan kaavillaan myös oman energiayhtiön perustamista.

Matalaenerginen asuminen saavutetaan paitsi energiatehokkaalla rakentamisella, myös aurinkopaneeleilla, maalämmöllä ja mahdollisesti biokaasuvoimalla. Alueen autokatosten katoille sijoitetaan aurinkokeräimet, jotka lataavat talon omaa akkua ja mahdollistavat myös sähköauton käytön.

Alueen arkkitehtuuri on pienieleistä ja maastoon sulautuvaa. Pyhålaaksosta tulee puutaloalue, johon rakennetaan niin kerrostaloja, rivitaloja kuin omakotitalojakin.

Yhtenäisyyden vuoksi alueen värikartta on valittu ympäröivästä luonnosta: marjoista, kanervista, havuista ja sammalista.

Moni Pyhålaakson talotyyppi on luonnosteltu modulirakenteiseksi, jolloin rakennuttajan on helppo valita saman talon suurempi tai pienempi versio. Uudenlainen, muissakin matkailukeskuksissa kiinnostusta herättänyt asuntotyyppi on siirrettävä asuinmoduli, joka liitetään kunnallistekniikkaan sille varatulla paikalla.

PALVELUT MUKANA JO ALUSSA

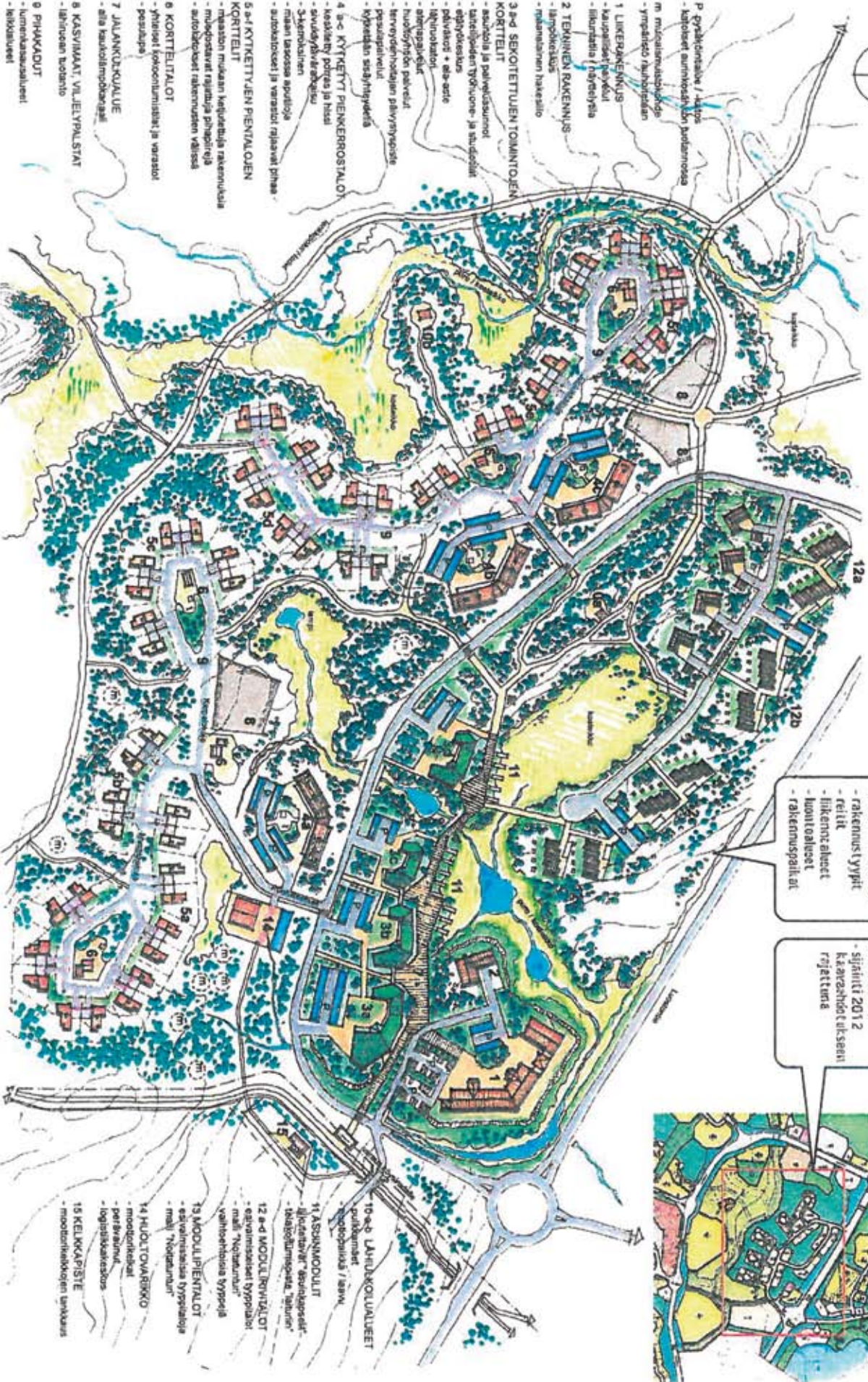
Asukkaiden palvelujen tarpeet otetaan Pyhålaaksossa huomioon alusta alkaen. Ensimmäisessä rakennusvaiheessa, joka käynnistyy kesällä 2014 ja päättyy vuonna 2018, rakennetaan liikekeskus, etätyökeskus ja liikuntatilat.

- Etätyökeskusta voivat hyödyntää sekä osan aikaa vuodesta alueella asuvat etätyöntekijät että paikalliset yritykset, Jari Luoma-aho sanoo.

Asuinrakennuksista ensimmäisessä vaiheessa rakennetaan alueen ydintä lähinnä olevat kytketyt pientalot korttelirakennuksineen ja kelkkavarikkoineen sekä yksi pienkerrostalo.

Vuonna 2016 alkavassa toisessa vaiheessa rakentaminen laajenee Pyhä-Luoston tien varteen sijoittuvilla modulirivitaloilla ja -pientaloilla sekä palveluasumiseen tarkoitetuilla pienkerrostaloilla. Viimeisessä, vuosiin 2020-30 sijoittuvassa vaiheessa Pyhålaakso täydentyy lopulliseen kokoonsa, kun rakennetaan lisää palveluasumista ja kytkettyjä pientaloja.

Varauksia Pyhålaakson ensimmäisen rakennusvaiheen asuntoihin voi tehdä jo nyt.

ALUEPIIRROS

- rakennusryhmit
- reitit
- liikennealueet
- huoltoalueet
- rakennuspaikat

RAJAUS

- sijainti 2012
- kaavashotit uikseen
- rajoittuna
- rakennuspaikat

P. Grönlundin ja A. Aho
- kaavoitustyöryhmä
- suunnittelu

1. LIKE-RAKENNUS

- kaupunkikeskusta
- liikennelaitteita

2. TEMMINEN RAKENNUS

- lamppokatu
- maanpäällinen liikenne

3. ja 4. SEKOITETTUJEN TOIMINTOJEN KORTTEIT

- asuin- ja palvelusalueet
- tärkeitä toimintoja ja palveluita
- palvelut + ala-aste
- liikennelaitteita
- eläintalouksia
- ruokailupaikat
- terveys- ja hoivapalveluita
- pysäköintipaikat
- kypärä- ja sähkösäilytys

4. ja 5. KYTKETTY PIENKERROSTALO

- keskusta- ja palvelualueet
- suuryhteisöalueet
- 3-kerroksinen
- maan tasossa asuut
- autokoteloita ja varastoita

5. ja 6. KYTKETTYJEN PIENTALOJEN KORTTEIT

- maaston mukaan kehitetty rakennus
- mukavat ja tilavat pihapiirit
- autokoteloita rakennuksen välissä

6. KORTTELIALOIT

- yhteiset kokeilunumerot ja varasto
- pesupaikat

7. JALANKULUKALUE

- alia kulkuväylä

8. KASVI- JA VIILELYPALSTAT

- liikenteen toiminta

9. PIHAKADUT

- lumensuojaukset
- leikkaukset

10. ja 11. LAHURUOKALUEET

- puikot
- kulkuväylät
- kokeilunumerot / varsto

11. ASUNMODUULIT

- liikennelaitteita
- kokeilunumerot, "talon"

12. ja 13. MODUULIPIENTALOT

- erisuunnittelut
- yhteiset kokeilunumerot
- malli "Noidanmuri"

14. MUOTOVAIRIKKO

- moduulit
- palvelu
- logistikkakeskus

15. KELLUKAPISTE

- moduulien ympärillä

Monitoiminainen Kairalasta

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Pelkosenniemen kunnanhallituksen puheenjohtaja Annika Kostamo syntyi Kemissä, mutta hänen äitinsä on syntynyt Pelkosenniemen Kairalasta. Annika vietti lapsuudessaan ja nuoruudessaan paljon aikaa mummolassa, Ylitornion Pessalompolossa sekä pappansa luona Pelkosenniemen Kairalassa, josta sai sielunmaiseman.

- Tunnen tämän paikan vahvasti kodikseni. Kairalassa tuntee yhteyden menneisiin aikoihin. Täällä on vahvaa kulttuurihistoriaa, joka tuntuu niin tarinoissa kuin maisemassakin. Metsät, ainutlaatuiset suot, erämaiset joet ja hyvät marjamaat ovat minun silmissä niitä vahvuuksia, jotka saivat asettumaan tänne.

Annika Kostamo muutti pysyvästi Pelkosenniemelle vuonna 1999 nuorena eräoppaana ja kouluttautui myöhemmin porotaloutteen erikoistuneeksi agrologiksi. Ensimmäinen työpaikka oli Pyhällä luontokeskuksen oppaana ja ensimmäinen koti Kairalassa pappan luona.

- Näin, että hänen tietotaitonsa ja elämäkokemuksensa oli arvokasta. Olen oppinut papalta paljon, sota-historiaa, poronhoitoa ja potun viljelyä, elämän arvoja ja asenteita. Hillasuolla pappi opetti, että kannattaa jättää reppu merkiksi näkyvään paikkaan, ettei eksy jängälle.

Edelleen Kostamo harrastaa marjastusta, poronhoitoa, metsänhoitoa ja halontekoa – tosin kolmilapsisessa perheessä ei ole vapaa-ajan ongelmia, etenkin kun hoidettavana on kunnan tärkein luottamustoimi.

Politiikka tuli elämään vähän sattumalta. Kostamo ei ole ollut poliittisesti aktiivinen, mutta kylläkin omien sanojensa mukaan kantaaottava. Hän lähti pyynnöstä ehdolle viime kunnallisvaaleihin ensimmäistä kertaa.

- Kunnan pitää ehdottomasti säilyttää hyvät peruspalvelut, ja se on mahdollista vain, jos kunta säilyy itsenäisenä. Pyhätunturin alueen kehitys on tärkeää, mutta ei muita kyliä saa unohtaa. Kylissä on upeita jokivarsitontteja, viljavat maat ja toimiva infra.

KOTOISAN PIENI PAIKKAKUNTA

Kylien lapsiluku on vähenemään päin. Koulukyyti hoitaa lapset opin äärelle, mutta vapaa-aikana on vanhempien oltava aktiivisia ja autettava kaverien luo pääsemisessä. Kairalasta ei löydy leikkikavereita Annika Kostamon 2-, 7- ja 10-vuotiaille lapsille.

Hyvinä puolina lapsiperheelle sen sijaan ovat pieni idyllinen päiväkotijohon pääsee jonottamatta, sekä terveyskeskus, johon lääkäriaikaa saa aina nopeasti.

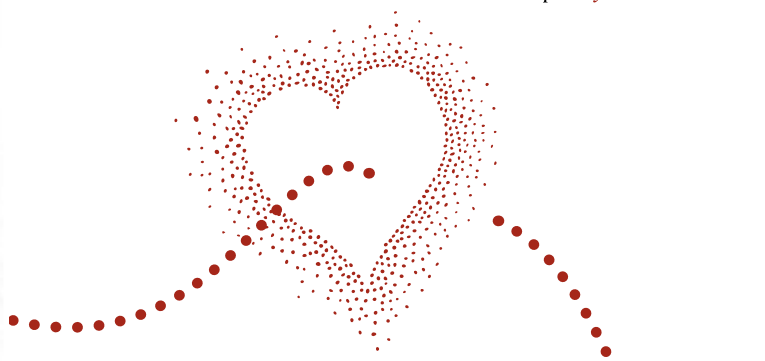
- Pelkosenniemi on myös pienuudessaan kotoisa. Luonto, marjastus, metsästys ja kalastus ovat täällä monelle tärkeitä asioita, Annika Kostamo sanoo.

Vaikka viihtyisi kotiseudullaan, Kostamo pitää tärkeänä myös sitä, että nuoret näkevät maailmaa. Menee ja reissaa, kehittää näkemystään. Hän teki itse nuorena muun muassa vuoden lenkin Lahdessa opiskelemissa teatteri-ilmaisu. Toinen vuosi kului Barentsin alueella location manager -koulutuksessa.

Tällä hetkellä Annika Kostamo työskentelee Pohjoisimman Lapin Leader ry:n hankeneuvojana. Työn tähtäin on harvaan asuttujen alueiden elinvoiman lisääminen omaehtoisella kehittämisellä. Yhdistys myöntää maaseuturahastosta yritystukia alkaville ja laajentaville yrityksille sekä investointi- ja kehittämistukia yhdistyksille.

Synnyinseudulta hän kaipa ainoastaan merta. Monet meriseikkailut ovat nuoruusmuistoissa vailla vertaa.

PELKOSENNIEMI
KAIRALA Lapin Sydämessä

Kairalassa asuva Annika Kostamo johtaa puhetta Pelkosenniemen kunnanhallituksessa ja neuvoo alkavia yrittäjiä Leader-hankkeessa.

Pienenkin kirjaston profiili voi olla monipuolinen. Kirjastovirkailija Elisa Tolppanen pitää Pelkosenniemen kirjastossa kirjakahviloita ja käsityöiltoja.

Kahvila kirjojen juurella

Pelkosenniemen kirjallinen elämä on ollut harvinaisen vilkasta viime aikoina. Esikoisteoksensa ovat julkaisseet sekä Kairalasta syntyisin oleva Juhani Karila että Pyhä-tunturilla asuva Tapio Uusitalo. Ja totta kai kirjaston Elisa on pyytänyt kumpaakin kirjakahvilaan puhumaan.

Kirjakahvila on eräs kirjastovirkailija Elisa Tolppasen tapa tehdä kirjastoa eläväksi. Iltoja järjestetään kerran kuukaudessa, aiheet ja vetäjät ovat hyvinkin erilaisia.

- Ikinä ei tiedä, tuleeko kirjakahvilaan neljä vai kolmekymmentä ihmistä. Suosituimpia ovat olleet tukkilaisilta ja huuliharppuilta, Elisa kertoo.

Pelkosenniemen kirjastossa tehdään myös käsitöitä. Kirjaston käsityökerhoon saa tulla minkä tahansa käsityön kanssa juomaan kahvia ja jutustelemaan – kirjoista tai jostain aivan muusta.

Kirjasto sijaitsee koululla, joten yhteistyö koulun kanssa on itsessään selvää. Pienille koululaisille on satutunteja, ja koululaiset pääsevät opettajineen kirjastoon myös audioloaikojen ulkopuolella, jos Elisa vain on paikalla.

- Pienten lasten tapahtumiakin olisi hauska järjestää, mutta pitäisi olla enemmän silmiä ja käsiä apuna, sanoo Elisa, joka on kirjaston ainoa työntekijä.

ERÄKIRJAT JA KÄSITYÖT KIINNOSTAVAT

Pelkosenniemen kirjasto kuuluu Sompion kirjastoon, joka perustettiin vuonna 2009 ja johon kuuluvat myös Sodankylän ja Savukosken kirjastot. Yhteistyö on merkinnyt kokoelmien laajenemista ja asiointin helpottumista.

- On kätevää, kun voi palauttaa Sodankylästä lainatut kirjat tänne. Muista Sompion kirjastoista voi myös tilata kirjoja ilman kaukolainamaksua, Elisa Tolppanen kertoo.

Pelkosenniemellä suosittua lukemista ovat erä- ja sotakirjat, dekkarit ja käsityökirjat. Monia on kiinnostanut myös kirjastossa selattava kotiseutukokoelma, jossa on Pelkosenniemi-aiheista kirjallisuutta ja vanhoja lehtileikkeitä vuosikymmentenkin takaa.

Kirjastotyöhön kuuluu myös tiedonhaun opastus, joka usein laajenee kirja-alan ulkopuolelle: Elisa on usein opastanut esimerkiksi nettipankin käyttöön.

- Mielelläni palvelen aina, kun osaan!

Kirjastosta kysytään koko ajan enemmän myös kopiointi-, skannaus- ja tulostuspalvelua. Ekstrana Pelkosenniemen kirjastossa on näyttelyseinä, jossa paikalliset taiteen harrastajat voivat pitää näyttelyitä.

- Meillä on ollut kuvataide-, valokuva-, esine- ja käsityönäyttelyitä, Elisa Tolppanen kertoo.

LUE PELKOSENNIEMESTÄ - ELISA TOLPPASEN KIRJAVINKIT

Suur-Sodankylän historia 1 ja 2

Tapani Niemi: Lapin ja lannan rajalla - Kulttuurimatka Pelkosenniemelle ja Itä-Lappiin

Pelkosenniemeläiset isänmaan puolustajina (sotaveteraanimatrikkeli)

Suvannon kylä Antti Pihkala, Anna-Liisa Sippola ja Lauri Yli-Tepsa

Kari Tallavaara - Kairavuopiolaiset : 300 vuotta Kairalan kylähistoriaa

Isojen pirttien kylät - Pelkosenniemen kulttuuriympäristöohjelma. Tiina Elo ja Sirkka-Liisa Seppälä. (Sarjassa Suomen ympäristö 1 / 2013)

JOS ON VAIN VÄHÄN AIKAA

Tapio Rautiaisen mielestä Pelkosenniemen luonnon ainutlaatuisinta antia ovat suot.

- Aapa ja täysikuu ovat uskomaton yhdistelmä. Olen itse nukkunut 30 asteen pakkasessa Kilpiaavan lintutornissa tähtitaivaan alla.

Hän veisi vieraansa mielellään myös veneellä joelle, esimerkiksi Keminsaariin.

Eero Fisk inspiroituu kerta toisensa jälkeen patikoinnista. Talvella hän saattoi kiertää saman reitin sekä asiakkaiden kanssa että vapaa-ajalla.

- Ei ole tärkeää, että kuljetaan pitkiä matkoja, vaan se, että pysähdytään kuulostelemaan ja tarkkailemaan luontoa ympäriillä.

Pelkosenniemen suot
ovat ainutlaatuisia
luontokohteita.
Ohjelmapalvelun avulla
kokematonkin
luonnossakulkija pääsee
nauttimaan niistä.

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Painu suolle!

Sataviisikymmentä kilometriä vapaata Kemijokea, paljon pienempiä jokia, 80 pikkujärveä ja suuria suoalueita. Nämä voisivat olla Pelkosenniemen kesäkauden matkailuvaltteja, kunhan joku veisi turisteja niille, uskoo projektipäällikkö Tapio Rautiainen.

Rautiainen työskentelee vesistömatkailun tuotteistamisen ja markkinoinnin parissa. Hänen projektissaan on mukana noin 40 yritystä ja yhteisöä Itä-Lapin kuuden kunnan alueelta.

- Lintu- ja kalastusmatkailulle on täällä loistavat edellytykset. Pyhätunturi ei enää ole liian kaukana vesistöistä, turistit liikkuvat mielellään tunturista kauemmas tutustumaan kiinnostaviin kohteisiin. Kunnan kylät sijaitsevat vesistöjen äärellä, Rautiainen muistuttaa.

Lintumatkailusta kysellään usein, ja lintukohteista onkin tekeillä aluksi netissä julkaistava yli sata kohdetta esittelevä opas. Linturetkitarjontaa on jo, mutta Rautiainen kaipaa lisää tuotteistamista.

- Hiljaisin matkailukuukausi Lapissa on toukokuu. Silloin voisi pienelläkin panostuksella lisätä lintumatkailua. Soiden merkityskin voisi kasvaa. Ne ovat tuhansia vuosia koskemattomina säilynyttä luontoa, joihin voi tutustua vaikkapa keväällä lumen sulettua jäätä pitkin kävellen, Rautiainen visioi.

Luostolla oppaana työskennelleen Rautiaisen mukaan kalastusreissut ovat olleet asiakkaiden mielestä kiehtovia. Luostolta on kuljettu kesällä veneellä ja talvella moottorikelkoilla Suvantoon ja aterioitu kahvila Säpikkäessä.

Onnistuneessa elämästuotteessa on kyse pienistä asioista. Esimerkiksi kalastusretkellä on oltava kokenut opas ja kunnan välineet, vaikka kokijat olisivatkin asiasta tietämättömiä ensikertalaisia.

Kairankutsu-ohjelmapalvelua pyörittävä Eero Fisk järjestää runsasta palettia erilaisia luonto-, historia- ja kulttuuriretkiä Pelkosenniemellä. Hänellä on taustanaan pitkä ura puolustusvoimissa ja Pyhä-Luoston kansallispuisto-oppaan koulutus.

- Täällä on rikas luonto ja kulttuuri, josta on helppo löytää ideoita matkailutuotteiksi. Laaja tuotevalikoima mahdollistaa ympärivuotisen toiminnan ja tavoittaa monenlaisia matkailijoita. Kesän suosikkeja ovat olleet pati-

kointi, kanoottiretket ja leirikoulut, joihin kuuluu myös retkeilytaitojen opettamista, Fisk kertoo.

Kyläretkiä voi tehdä ympäri vuoden. Kairankutsun kyläkierros vie Suvannosta Kairalaan, kirkonkylälle ja Pyhäjärven kautta Pyhätunturille. Matkalla tutustutaan kylien elämäntapaan, historiaan ja arkkitehtuuriin. Bonuksena on luonto: monelle ulkomaalaiselle aavalla ulvova tuuli, pölyävä lumi ja eläinhavainnot ovat uskomattomia elämyksiä.

- Olisi hyvä, että kylissä olisi joku pistäytymiskohde, esimerkiksi hieno vanha rakennus. Kirkonkylän kotiseutumuseo, vanha Martinin kievari ja Luiron kievari voisivat olla tällaisia kohteita, Fisk sanoo.

- Myös Kemijoessa olisi kehitettävää potentiaalia. Voisi olla veneenlaskupaikkoja ja laitureita myös esteettömästi toteutettuna ja pilkkipaikkoja, joiden kohdalla olisi laavu ja WC.

Kairankutsu on toiminut täydellä teholla vasta marraskuusta 2012 alkaen. Yhteistyö toisten alueen toimijoiden kanssa mahdollistaa laajan tuotevalikoiman ja tekee myös toimintaa tunnetuksi. Uusia ideoita tulee jatkuvasti ja tuotevalikoima elää.

- Kesävalikoimaan tulee uusi naisille suunnattu tuote, jossa yhdistyy kasvibongaus, luonnossa liikkuminen ja luonnonkasvien käyttö. Yhteistyökumppanina on harjoitteluaan tekevä opiskelija (mistä oppilaitoksesta?), Eero Fisk kertoo.

Tapio Rautiainenkin kannustaa etsimään yhteistyökumppaneita toisista pienyrityksistä. Esimerkiksi kalastusmatkailussa ohjelmanjärjestäjä voi tehdä yhteistyötä kalastusliikkeen ja matkanjärjestäjän kanssa.

Rautiainen on edistänyt Kemijoen kalastusmatkailua työskentelemällä puolalaisen televisiotuotantoyhtiön kanssa, joka oli Lapissa tekemässä kalastusaiheista ohjelmasarjaa.

- Sarjan suosituimmalla jaksolla oli 900 000 katsojaa. Puolasta on tullutkin jo matkailijaryhmiä, mutta nyt kannattaisi suunnata markkinointia sinne.

Luontokeskus on myös kulttuurikeskus

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Kesällä 2012 ovensa avannut luontokeskus Naava Pyhän juurella on vielä uudenkarhea, mutta löytänyt jo matkailijoiden sydämiin.

- Lomalaiset tulevat tänne viihtymään. Viipymä on pitkä ja lapset haluavat tulla uudelleen, kertoo luontokeskuksen hoitaja Eila Pesonen.

Kansallispuiston luontoreiteille pääsee helposti suoraan Naavan pihasta, mutta luonnosta saa kokonaisvaltaisen käsityksen myös Naavan moniaistisessa perusnäyttelyssä. Suoluontoon voi tutustua paitsi katsoen ja lukien, myös haistellen ja kuunnellen. Dioraamojen purot ja hankkeen kiepin tehneet linnut ovat kuin eläviä.

- Japanilaiset turistit istuvat usein pitkään kuuntelemaan metsän ääniä. Oma dioraamasuosikkini on vanha metsä, Eila Pesonen sanoo.

Naavassa voi tuoksutella suoluontoa tai kuunnella konsertteja.

Naavassa toimivat myös Pelkosenniemen ja Kemijärven matkailuneuvonta sekä Pyhä-Luoston kansallispuiston opastus. Saman katon alla valmistuu Itä-Lapin ammattiopiston kouluttamina matkailupalveluyrittäjiä. Kansallispuistoon tiiviisti kytkeytyvä koulutus on herättänyt kansainvälistäkin mielenkiintoa.

Tiloissa on 200 hengelle mitoitettu auditorio, jota voi vuokrata kokouksiin ja jossa on järjestetty muun muassa elokuvaesityksiä ja isoja seminaareja. Naavan toimintaa tukee viereinen kahvila-ravintola Loimu, joka on auki lähes aina Naavan aukioloaikoina.

Erikoistapahtumat kuten joulumyyjäiset ja konsertit ovat tuoneet Naavaan paljon paikallisiakin kävijöitä, Eila Pesonen kertoo.

- Tavoitteena on tehdä Naavasta sekä matkailijoiden että kuntalaisten kokoontumis- ja viihtymispaikka.

Rinteet kansallispuiston reunalla

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Kun hiihtokeskuksessa on neljätoista rinnettä, on selvää, että profiililtaan paikka sopii monenlaisille hiihtoharrastajille. Alueelta löytyy jopa FIS-standardit täyttävä pujottelu- ja suurpujottelurinne, jossa vuosittain järjestetään kilpailuja. Pyhätunturi onkin yksi Suomen alppi- ja freestylemaajoukkueen virallisista harjoituspaikoista.

- FIS-rinne ja vanha tuolihissirinne sopivat hyvin aktiivilaskijoille. Pohjoispuolen Sininen rinne taas on pitkä fiilistelyreitti, joka sopii myös perheille. Keväisessä aurin gonpaisteessa se on hieno kokemus, kertoo Pyhätunturilla hiihtokeskustyöntekijänä toimiva Hannu Oikarinen.

Neljästätoista rinteestä peräti viidellä on mittaa yli kilometri, ja vaatavuustaso vaihtelee pienille sopivista perherinteistä vaativiin kilparinteisiin.

Pyhätunturin hiihtokeskus uudistettiin kaudella 2010-11 perusteellisesti. Uudistuksen myötä koko Pyhän hiihtoalue on entistä helpommin saavutettavissa. Vauhtia menoon tuo uusi Express-hissi, joka puolitti nousuajan: se vie hiihtäjän Kultakeron 500 metrin korkuiselle huipulle vain neljässä minuutissa.

Pyhätunturin rinteet liippaavat aivan läheltä kansallispuiston upeita maisemia. Off-piste-laskijat vierailevat usein myös kansallispuiston alueella. Se on sallittua, kun liikkumisessa ei käytetä moottoriajoneuvoja.

Murtomaahiihtolatuihin on myös panostettu viime aikoina. Latuverkosto ulottuu Luostolle saakka, mutta reiteissä on myös lyhyempiä ja profiililtaan myös sunnuntaihiihtäjälle sopivia latuja. Hiihtokausi

kestää niin rinteessä kuin maastossa jopa puoli vuotta.

Pelkosenniemen kunta hemmottelee koululaisiaan ilmaisilla kausilipuilla rinteisiin. Lähes kaikki tarttuvat tarjoukseen.

KOTOISA HIIHTOKESKUS

Hannu Oikarisen mukaan Pyhätunturi on hiihtokeskus, jossa hiihto on pääasia.

- Tämä on perheystävällinen paikka, johon tullaan enemmän hiihtämään kuin katsomaan, ketä muita täällä on. Vähän niin kuin tulisi kylään naapuriin, Oikarinen kuvailee.

Kotoisuus ei tarkoita palveluiden puuttumista. Rinteiden välittömässä läheisyydessä on kuusi ravintolaa, joista jokaisella on oma profiilinsa. Toiset tarjoavat nuorison makuun nopeaa hiukopala, toisissa on a la carte -listat. Majoituksen voi löytää keskusvaraamo PyhäBookingin kautta; vuodepaikkoja on tunturissa ja sen välittömässä läheisyydessä tuhansia.

Hiihtokeskuksen viihdetarjonta painottuu hotelli Pyhätunturin ravintoloihin, mutta esimerkiksi elokuun alussa järjestettävän Pyhä Unplugged -tapahtuman konsertteja on myös Aittakurussa ja tunturin huipulla ravintola Tsokassa. Ruskakautta elävöittää Ruska Swing.

Kansallispuiston läheisyys on suuri etu myös hiihtomatkailulle. Pyhä-Luostolla panostetaankin kestäväan matkailuun. Alueen ympäristöohjelman painopistealueet ovat energia, liikenne, jätehuolto, rakentaminen ja luonnonsuojelu.

PYHÄTUNTURIN HIIHTOFAKTAT

9 hissiä, 14 rinnettä
Korkeusero 280 m, huippu 500 m
Pisin rinne 1800 m
Hissikapasiteetti 10400 hiihtäjää tunnissa
Hiihtokausi 2012-2013 alkoi 27.10.2012 ja päättyi 5.5.2013
Murtomaahiihtolatuja Pyhä-Luoston alueella yli 150 km
(Lähde: ski.pyha.fi)

Pyhätunturin hiihtokeskuksessa on haastetta sekä aloittelijoille että kokeneille laskijoille.

Kahden sukupolven kauppa

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Erikoisliikkeitä näkee enää harvoin pienillä paikkakunnilla. Pelkosenniellä pysyy kuitenkin sinnikkäästi Asuste-Kenkä Pesonen, jolla on toimintaa jo toisessa sukupolvessa.

Kaupan perustaja Aarne Pesonen, 80, työskentelee yhä kirkonkylän liikkeessään päivittäin, kahdeksan tuntia päivässä. Saman ikäinen Sirkka-rouva on myös usein kaupalla.

- Virallisesti olemme eläkeläisiä, mutta työ pitää virkeänä, Aarne Pesonen sanoo.

Pesosen liikemiesura alkoi varhain. Hän tilasi jo poikasena Pohjois-Karjalan Kiihtelysvaarassa asuessaan postimyyntistä pikkutavaraa, jota kauppasi eteenpäin. Menestyvä liikeidea oli myös tupakan viljely ja pakkaaminen oikeaksi pillitupakaksi.

- Isännät tulivat kyselemään, onko sinulla Aarne vielä sitä klubitupakkaa.

Pelkosennielle Aarne Pesonen päätyi sattumalta, kun Pelkosennielle opettajaksi muuttanut veli kertoi, että paikkakunnalla olisi osuuskaupan hoitajan paikka auki. Kauppakoulun käynyt Aarne haki paikkaa ja sai sen.

Oma kauppa syntyi liikekumppanin ehdotuksesta: tarkoitus oli perustaa kolmen kemikalikaupan ketju. Tila oli jo varattuna, kun liikekumppani saikin töitä muualta. Aarne Pesonen päätti perustaa kaupan itse. Elettiin vuotta 1955.

Pesosen ensimmäinen kemikali-, lelu- ja tupakkakauppa oli huone omakotitalossa kirkonkylän raitilla. Kun toiminta vakiintui, tilat vaihtuivat isompiin ja valikoimiin lisättiin tekstiilit ja kengät. Nykyisessä osoitteessaan Asuste-Kenkä Pesonen on toiminut vuodesta 1961.

Silloin Pelkosenniellä oli 2600 asukasta, ja maitotilin ja uiton palkkapäivät näkyivät myynissä. Nykyisin

**Asuste-Kenkä Pesonen
on palvellut
vuodesta 1955**

kunnassa on 960 asukasta, mutta vastoin todennäköisyyttä Pesosen kauppa jatkaa yhä. Pienoistavarataloksi kutsutulla kaupalla toimii nykyään myös Veikkauksen piste.

- Edustajien mukaan tämä on Suomen ainoa erikoisliike näin pienessä kunnassa. Saamme olla kiitollisia, että asiakkaita riittää, sekä pitäjän omasta väestä, naapurikuntalaisista että matkailijoista, Aarne Pesonen sanoo.

- Rouvavaatteita löytää täältä kuulemma paremmin kuin Kemijärveltä.

Aarne ja Sirkka tapasivat töissä ja avioituivat vuonna 1959. Liitto on ollut onnellinen ja rauhallinen, Aarne Pesonen kiittää.

- Sirkkan osuus kaupanteossakin on suuri. Hän on niin ystävällinen ja palvelualtis. Kun Sirkka ei ole kaupalla, häntä kysellään.

Pesosen kaupan omistaa nykyisin Riitta Pesonen, toinen Aarnen ja Sirkkan kahdesta lapsesta. Vuosi sitten hän avasi toisen kaupan Pyhätunturin liikekeskukseen. Ilonamyymälä tarjoaa periaatteessa saman kattauksen kuin

kirkonkylän kauppa: jos jotain ei löydy toisesta, sen saa tilaamalla toisesta.

- Ilona tarjoaa ihanuuksia ennen kaikkea naisille. Valikoiman on kuitenkin oltava monipuolinen. Kaikkea löytyy vauvanvaatteista metsurien turvahousuihin, Riitta Pesonen kertoo.

Riitta Pesosesta ei pitänyt tulla kauppiasta. Hän opiskeli Oulussa rakennustekniikkaa ja valmistui insinööriksi. Kun vanhempien kaupassa tuli työpaikka auki, hän palasi kotikuntaan.

Päätös oli helppo. Perhe asuu Pyhäjärven kylällä.

- Täällä on hyvä asua, jos ei kaipaa paljon erikoisia harrastuksia tai kulttuurimenoja.

Riitta Pesonen näkee tapahtumien järjestämisen tärkeäksi osaksi kaupan pitoa. Varsinkin kesäkaudelle pitäisi saada toimintaa, jossa mukana olisivat sekä alueen liikkeet että paikalliset asukkaat myymässä tuotteitaan torin tapaan.

- Tapahtumat kuten Pyhä Unplugged ja Ruska Swing ovat tärkeitä elävöittäjiä.

Aarne Pesonen on toiminut Pelkosenniemellä monis-

sa tehtävissä kunnallispolitiikasta urheiluelämään. Eräs merkittävä asia on ollut Pyhätunturi Oy:n perustaminen, jossa Pesonen oli mukana.

- Hiihtokeskuksen synty on ollut tärkeä asia koko kunnalle. Se lähti silloin ensimmäisen hiihtohissin ja kahvilan perustamisesta. Oman pitäjän hyväksi toimin vieläkin mielelläni, lähdän vaikka lumenluontiin jos pyydetään, Aarne Pesonen sanoo.

Vappu Mettiäisen
huoltoaseman baari
on Pelkosenniemen
kirkonkylän kahvikeidas.

Kahvila on kohtaamispaikka

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Vanhassa mustavalkokuvassa tie on vielä sorapintainen ja harvat autot Pelkosenniemen Shellin pihassa liikuttavan ikääntyneen näköisiä. Huoltoasema oli tulevaisuuden ala, kun Vappu Mettiäisen isä päätti perustaa sellaisen vanhempiansa matkakodin viereen Pelkosenniemen kylänraitille vuonna 1964.

- Isä oli taksimies, ja näki, että autoiluun kannattaa panostaa, vuodesta 2002 huoltoasemayrittäjänä toiminut Vappu Mettiäinen kertoo.

Vappu on käytännössä kasvanut huoltoasemalla, pyörinyt sisaruksineen vanhempien ympärillä, kun päiväkotia ei aikoinaan ollut. Nyt hänen omat lapsensakin ovat kasvaneet ja mukana huoltoaseman toiminnassa. MiHELLä on oma yritys.

Asema toimi pitkään Shellin kilvillä, mutta nyt muuttaman vuoden se on ollut SEO.

Huoltoasemalla vilkkain vuodenaika on kesä. Lomalaisia kulkee paljon; etenkin ennen huomasi, kun Ruotsiin muuttaneet palasivat kesäksi kotiseudulleen. Ruokaa ja kahvia tarjoileva baari laajenee kesäisin terassiksi.

- On kiva, että ulkomaalaisiakin käy. Saksan tai venäjän taidosta olisi usein hyötyä, Vappu Mettiäinen sanoo.

MAKKARAKORI MAISTUU MONELLE

Huoltoaseman palvelut ovat tärkeitä tietysti myös kyläläisille. Baari on Pelkosenniemen kirkonkylän ainoa ruo-

kapaikka, jonka suosituin annos on klassinen grilliherku, makkarakori. Autoille on tarjolla polttoaineen lisäksi huoltopalvelua; Mettiäinen työllistää itsensä lisäksi autonasantajan.

Vappu Mettiäinen hoitaa huoltoasemallaan myös Matkahuollon ja tilaus-Alkon palveluja ja myy kalastuslupia. Huoltoasemalla toimivat myös kylän postipalvelut.

Talvisin Pelkosenniemen Seolla pörisee moottorikelkkoja. Kelkkareitti Pyhäältä Savukoskelle kulkee kirkonkylän kautta, ja moni pysähtyy välietapilla tankkaamaan.

Vanha matkakoti huoltoaseman vieressä on tällä hetkellä taloa rakentavan Mettiäisen perheen kotina, mutta kun talo valmistuu, Vappu voisi hyvinkin nähdä siinä taas retkeilymajatoimintaa.

Pihapiirissä seisoo myös vanha navetta.

Vappu Mettiäinen haaveilee, että se voisi joskus olla ravintolatila.

- Jos järjestäisimme tapahtumia, olisi kiva, että olisi suurempi tila niitä varten. Olen joskus pitänyt karaokeiltoja ja ne olivat suosittuja, mutta tilausta tuli vastaan.

PELKOSENNIEMI
KIRKONKYLÄ Lapin Sydämessä

Osta pala Pelkosenniemeä

Etsitkö unelmiesi taloa tai mökkiä Lapista? Voit löytää sen vaikkapa Pelkosenniemen kiinteistö- ja tonttipörssistä.

Pelkosenniemen uusi ja innovatiivinen yksityishenkilöiden kiinteistö- ja tonttipörssi esittelee kunnan alueella myynnissä ja vuokrattavissa olevat tontit ja kiinteistöt sekä tärkeät luontokohteet ja palvelut.

Pörssin kohteet näkyvät kartalla, ja kiinnostavan kohteen symbolia klikkaamalla saa esiin kohteen tiedot sekä myyjän yhteystiedot. Kartta näyttää myös asunnon tai loma-asunnon hankkijoita mahdollisesti kiinnostavat palvelut kuten tankkauspisteet, ruokailupaikat ja jatkossa myös erilaiset ulkoilureitit.

Pelkosenniemen yksityishenkilöiden kiinteistö- ja tonttipörssi esittelee myös Pelkosenniemen kyliä ja kylien historiaa tekstein, valokuvoin ja videoin. Julkistamishetkellä palvelussa oli jo myynnissä nelisenkymmentä kohdetta, kertoo Pelkosenniemen kylät –hankkeen projektipäällikkö Marianne Anttila.

- Pörssin merkitys kasvaa vähitellen, kun tietoisuus siitä lisääntyy ja kohteita ilmoitetaan enemmän.

Pörssin käyttö on sekä ostajille että myyjille täysin ilmaista. Jos myyjä ei halua omia tietojaan näkyviin sivuilla, yhteystiedoiksi voi ilmoittaa Pelkosenniemen kunnan teknisen toimen. Pörssin käytössä avustaa tarpeen tullen Kari Karppinen teknisestä toimesta.

Toistaiseksi suurin osa kohteista on tunturiseudulta, mutta myös kirkonkylällä on kohteita tarjolla. Vaikka kyse on periaatteessa osto- ja myyntitoiminnasta, voi pörssiin ilmoittaa myös vuokrattavia kohteita.

Pelkosenniemen yksityishenkilöiden kiinteistö ja tonttipörssi on tehty Pelkosenniemen kylät – hankkeessa. Kiinteistö ja tonttipörssin suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat hankkeen projektipäällikkö Marianne Anttila ja pelkosenniemeläinen ohjelmistoalan yrittäjä Vesa Koskela Kooditehtaasta.

Pelkosenniemen yksityishenkilöiden kiinteistö- ja tonttipörssi osoitteessa www.pelkosenniemi.fi/tonttiporssi

Sykkeen väki siivoaa ja haravoi

Työpaja Sykkeen olohuoneessa on muhkeat plyysisohvat ja ruskeat retroverhot. Niin kuin sopiikin projektille, jonka eräänä toimintamuotona on pyörittää kirpputoria.

- Sykkeen työpajalla tehdään myös korjausompelua ja pieniä puutöitä, kertoo pajaohjaaja Päivi Romo.

- Kunnalle teemme esimerkiksi kukkaistutuksia, siivousta, vanhusten viriketoimintaa ja talvisin jääkiekkokaukalon kunnossapitoa. Tapahtumien järjestämisessä meiltä saa kantoapua. Ulkotyöt ja raivaukset ovat monelle sykeläiselle mieluista työtä, koska joukossa on metsäalan ammattilaisia.

Työtehtävien tarjonta riippuu jossain määrin Sykkeen toiminnassa olevien ihmisten taidoista ja voinnista. Syke on suunnattu vaikeasti työllistettäville pitkäaikaistyöttömille, joista joillakuilla on päihdeongelmia.

- Osa sykeläisistä on kuntouttavassa työtoiminnassa, osa työllistettyjä palkkatuella. Minulla on ollut onni löytää hyviä työntekijöitä. Jotkut ovat kuntoutuneet meillä niin, että ovat päässeet opintojen ja työelämän syrjään kiinni, Päivi Romo kertoo.

Joskus työelämään palaamista voi joutua opettelemaan aivan alkeista. Asiakaspalveluun pääsee, kun on kuntoutunut riittävästi.

Yksityinen voi tilata Sykkeeltä palveluja kymmenen euron tuntihintaan. Kysyviä ovat siivous, polttopuiden teko ja nurmikon leikkuu. Etenkin vanhusasiakkaat ovat tyytyväisiä, kun palvelun ohessa saa juttuseuraa.

Tarvitsetko käsiä
ruohonleikkuuseen,
lumenluontiin,
siivoamiseen?
Ota yhteyttä työpaja
Sykkeeseen
Pelkosenniemen
alakoululla.

-Töitä riittää varsinkin kesäaikaan ja keskitalvella, syksy on hiljaisempaa aikaa. Palveluja voivat tilata myös muut kuin kuntalaiset, esimerkiksi kesäasukkaat.

Syke toimii elokuun loppuun saakka Itä-Lapin Työhönvalmennussäätiön hankkeena, mutta hankkeen jatkosta ei ollut tätä kirjoitettaessa vielä tietoa. Päivi Romo kertoo, että Syke saattaa jatkaa syksyllä kunnan työpajana.

Taka-alalla työskentelemässä Pelkosenniemen apteekkari Eeva Huovinen.

Apteekki palvelee kirkolla ja tunturissa

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Apteekkari Eeva Huovinen muutti Pelkosenniemelle Lahdesta, jossa hän toimi proviisorina. Pelkosenniemen ja Savukosken apteekit ovat hänen ensimmäiset omat yrityksensä.

- Työvälineet ovat samat kuin Lahdessakin, mutta itse työ on hiukan erilaista täällä. Ihmiset ovat kiireettömämpiä. Asiakkaiden kanssa jutellaan paljon kaikenlaisia. Heidät oppii tuntemaan ihan eri tavalla kuin isossa kaupungissa.

Huovisella on apteekissaan kaksi työntekijää. Kirkonkylällä sijaitsevalla liikkeellä on lääkekaappi myös Pyhä-tunturin K-kaupassa.

Turistikausi näkyy myös apteekin kävijämäärissä, etenkin lääkekaapilla.

- Varsinkin tunturissa menekki on silloin suurempi. Hiihtäjät kaipaavat esimerkiksi kipugeelejä ja tukisiteitä, Eeva Huovinen kertoo.

Vaikka pieni väestöpohja välillä askarruttaa liiketöiminnan kannalta, kuntalaiset käyttävät apteekkarin mukaan kiitettävästi oman kylän apteekkia.

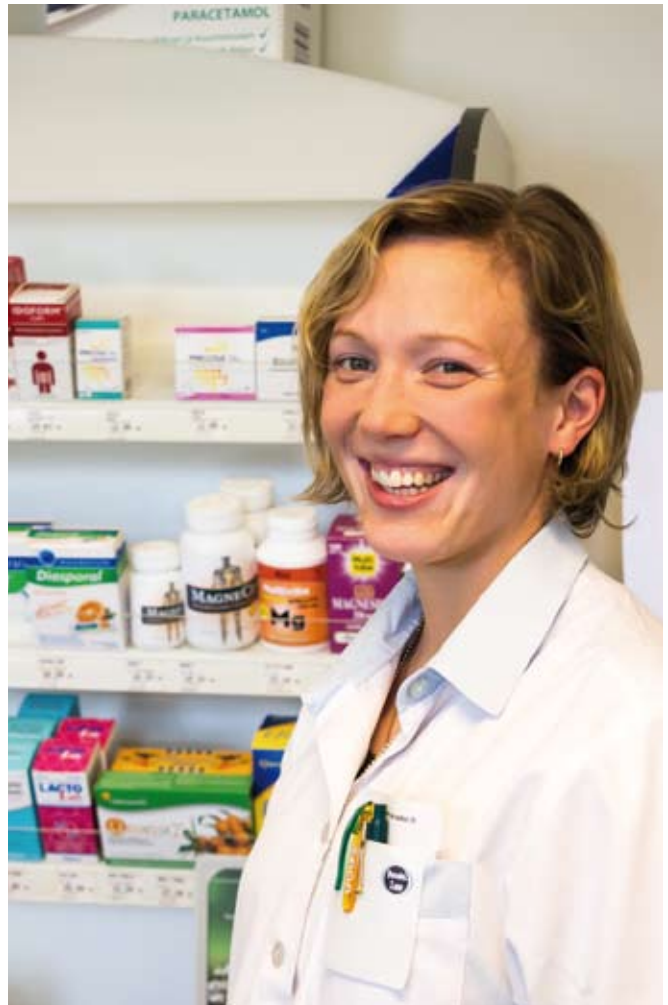
- Kärsivällinen asenne ilahduttaa. Meillä ei voi olla suurta lääkevarastoa, mutta kaiken saa tilaamalla. Tilatut tavarat tulevat yleensä seuraavan arkipäivän aamuna, mutta joskus se vie pari päivää.

Huovinen käyttää myös itse mielellään kylän palveluita.

- Haluan tukea toisia yrittäjiä. Pienet ja keskisuuret yritykset ovat tärkeitä työllistäjiä.

Kemijärvellä syntynyt Huovinen viihtyy Pelkosenniemellä. Hän liikkuu luonnossa, marjastaa ja hiihtää.

- Luonto on täällä asuessa tärkeä asia, mutta pääseehän täältä halutessaan myös teatteriin ja muuten tuuletuttamaan. Sosiaali- ja terveystalvet kylällä ovat aivan huiput, niitä ei edes voisi parantaa!

Farmaseutti Tanja Sittnikow

PELKOSENNIEMI
KIRKONKYLÄ Lapin Sydämessä

Pelkosenniemiäinen monitoimimies Tapio Uusitalo julkaisi seudun juttuihin perustuvan kirjan, jossa totuus on tarua ihmeellisempää – kuten juttu hirvestä, joka tappoi itsensä juoksemalla päin puuta.

Puuhun juossut hirvi ja muita tarinoita

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Mihin täältä enää lähtisi? Tapio ja Arja Uusitalon oma tupa, hirsihuvila, on seissyt Pelkosenniemen Pyhätunturilla jo pari vuosikymmentä. Aina ei elämä seudulla ole kuitenkaan ollut yhtä leppoisaa.

Tapio Uusitalon elämäнкаari on kulkenut Suvannon kylästä isovanhempien talosta Saukkoaavalle, jonne perhe rakensi asutustilan. Olot olivat hyvin vaikeat, ja perhe teki lopulta monelle 1960-luvun lappilaisperheelle tyypillisen ratkaisun: muutettiin Ruotsiin työn perään.

Tapio oli tuossa vaiheessa jo opettajaseminaarissa Kemijärvellä, mutta lähti perheen perään ja työskenteli parikymmentä vuotta Ruotsissa opettaen suomalaisten siirtolaisten lapsia. Ruotsissa hän tapasi myös Arja-vaimonsa, joka on Pohjanmaalta kotoisin.

Paluu Pelkosenniemelle oli ajankohtainen, kun omat lapset lähtivät kouluun. Tapio Uusitalo työskenteli Pelkosenniemen koulussa luokanopettajana, myöhemmin myös kuvataiteen ja musiikin opettajana, kunnes jäi eläkkeelle vuonna 2012. Yhtäkkiä olikin paljon vapaata aikaa, ja kirjoittaminen alkoi kiinnostaa.

- Kirjoittanut olen aina, opiskeluaikoina sketsejä ja Ruotsin-aikoina yhden palkitunkin siirtolaisaiheisen näytelmän. Eläkkeellä aloin kirjata muistiin omituisia sat-

tumuksia ja kylän miesten tarinoita, joita olen lapsesta saakka kuunnellut. Niiden ympärille syntyi kehyskertoimus, Uusitalo kuvailee.

Kirjan Näätävaara on rintamamieskylä, jossa asuu juonikasta väkeä. Valhe ja tosi sekoittuvat, nautinnon hakeminen viinasta voittaa eteenpäin pyrkimisen tahdon. Lapset jäävät aikuisten rellestämisen jalkoihin.

Tapio Uusitalo sanoo, että Näätävaaran karussa elämässä on paljon totta hänen omasta lapsuudestaan.

- Isäni oli sodan käynyt mies, joka käyttäytyi väkivaltaisesti. Vanhempani päätyivät lopulta avioeroon.

Totta on myös se tapaus, jossa hirvi juoksee päin puuta ja kuolee. Kokijana oli sienimetsällä ollut Tapio itse.

MONTA RAUTAA TULESSA

Kirjan Näätävaara hiljenee lopulta – väkeä kuolee ja lähtee Ruotsiin. Hiljaiseksi on käynyt myös tosielämän Saukkoaapa.

Uusitalojen perheen kolmesta pojasta vanhin työskentelee Ruotsissa, kaksi muuta Suomessa. Tapion lapsuudenperheen sisaruksista kolme on palannut Kemijärvelle, muut asuvat yhä Ruotsissa.

Pelkosenniemelle paluun jälkeen Tapio Uusitalolla on ollut opetustyönsä lisäksi jatkuvasti monta rautaa tules-

Viritys kahden männyn varaan

JUHANI KARILA

Kirjoitan romaania, joka sijoittuu Pelkosenniemelle. Prologi on melkein valmis. Siinä kertojankatse syöksyy kesäiltana stratosfääristä kuin Felix Baumgartner yhä lähemmäs Koillis-Kairaa, kunnes tömähtää suohon.

Katse nousee, saa ruumiin ympärilleen; sankari alkaa kampailla kohti romaanin näyttämöä pajukon ja sääskipuuron läpi.

Kirjoitin tätä neljän liuskan mittaista taistelua luonnonvoimia vastaan Brysselissä ja myöhemmin Helsingissä. Jostain syystä ei tuottanut mitään vaikeuksia eläytyä kiven ja betonin keskellä piruparkaan, joka tarpoo mieltä vailla kosteikolla. Sen verran usein toimitin itseni virvelin kanssa jollekin syrjäiselle lampareelle väijymään laihoja haukia ja ahvenia.

Silloin, reisiä myöten suonsilmässä, vielä sadan metrin päässä maalista, kirosin Lapin kesää. Nyt kaipaen sitä.

Hullun puhetta!

Sanovat, että tulee aika, kun alan katsella Kitisen jokivartta talonpystytysmielellä. Jossain vaiheessa elämänsä ihminen alkaa kuulemma hirmuisesti haluta takaisin sinne, mistä on tullut.

Pelkään sitä hetkeä. Pimahtaako ihminen kerrasta? Onko heti jätettävä työ ja lähdekö pakata ja sanoa tutuille hyvästit, kääntää postin?

Joka päivä odotan, että Lappi syöksyy esiin kulman takaa Helsingin Kalliossa kuin kaukaa tuttu humalikko.

Lohduttavat: syttyy vasta varttuneemmalla iällä takaisin-kaipuu. En ole varma. Niin mielelläni käyn edelleen Kairalassa kylässä! On oltava valppaana

Helsingiläinen haastattelija kysyi, miksi pohjoisesta tulee omaäänisiä kertojia. Syytin maata, joka pukkaa kitsaasti elämää - ja jätin mainitsematta verenimeväiset, joita Lappi toki syyttää kaikista huokosistaan pitkin lyhyttä suvea.

Se mikä kasvaa, on vahvaa. Sellainen saa arvostamaan olemassaoloa yleensä, sen päättäväisyyttä.

Lisäksi tekee mieli vähän koristella maastoa ja sen kannattelemaa elonkuhinaa, jatkaa mielikuvituksella siitä mihin kanervan kasvu päättyy.

Kaksi laihaa mäntyä seisoo rämeellä. Niiden välissä on aukko taivaanrantaan asti, ja kun siihen ei-mihinkään katsoo tarpeeksi kauan, tyhjyys ei ainoastaan ala tuijottaa takaisin vaan se ryhtyy liikahtelemaan, muuttua joksikin aivan kauheaksi tai hyvin kauniiksi, saada muotoa...

Lappilainen mystiikka syntyy tuijotuskisoista iäisyyden kanssa.

Tapio Uusitalon
Näätävaara-kirjaa
voi ostaa mm.
Asuste-Pesosen
myymälästä.

sa. Hän on pyörittänyt ohjelmapalvelua, joka järjesti Lapin kasteita matkailijoille, pitänyt matkamuuistikioskia, soittanut tanssiyhdyksissä ja veistänyt sekä puuta että lunta.

Uusitalojen koti ja piha ovat täynnä Tapion taitavien kätten töitä. Herkät kukkaveistokset, pahkareliefit, kannoista moottorisahalla muotoillut karhut ja metsot ovat näyttäviä ja omaperäisiä. Lumiveistoksia hän on tavannut tehdä Pyhän lasten rinteeseen vuosittain.

- Jos en tee veistosta tuohon meidän tienhaaraan, ihmiset alkavat kysellä, miksei siinä ole sellaista. Kerrankin eräs lapsi pettyi niin paljon, että piti sitten tehdä siihen edellisen talven tapaan Muumi-veistos.

PELKOSENNIEMI
PYHÄTUNTURI Lapin Sydämessä

Kuva Suomen Kuvapalvelu Oy

Hyvä arki ja muutama juhlahetki

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Palvelukoti Onnelan hyvän vanhuuden resepti koostuu perushoivasta ja pienestä ekstrasta.

Monen ikäihmisen onni löytyy Pelkosenniemen Onnelasta. Pienessä vanhustenhuollon yksikössä pitkä elämä saa rauhallisen illan.

Kun Onnela valmistui vuonna 1985, paikkoja oli 14. Vuonna 2010 valmistui uusi muistisairaiden osasto, ja asukaspaikkamäärä nousi 22:een.

- Meillä on lisäksi kaksi vuorohoitopaikkaa omaishoitajien lomien varten, Onnelan johtaja Sirpa Hämäläinen kertoo.

Nykyasukkaat elävät entistä pitempään ja ovat aiempaa huonokuntoisempia, joten perushoito vie aikaa. Väliä on kuitenkin tilaa pienelle ekstralle. Kuten vappuna, kun hoitajat vetivät vappujuhlaa täydessä naamiaisvarustuksessa.

Vaihtelua arkeen tuovat myös kuukausittain järjestettävät palvelupäivät, joihin kutsutaan myös itsenäisesti asuvat vanhukset. Palvelupäivissä saa parturi-kampaajan,

jalkahoitajan ja terveydenhoitajan palveluita; lisäksi seurakunta järjestää hartauden, yhteislauluakin kuullaan ja vetreytetään jäseniä liikuntatuokiassa.

- Viimeksi oli arpajaiset, joihin henkilökunta järjesti pieniä palkintoja. Siinä oikein näki, miten ihminen ilahtuu, kun voittaa jotain pientäkin. Se on helppo tapa tuottaa iloa, Hämäläinen kertoo.

MUISTELU PALAUTTAA MENNEEN

Moni vanha ihminen palaa mielellään muistoihin elämän varrelta. Sirpa Hämäläinen kertoo Lapin aluetatterin Jätjän balladi -esityksestä, jonka yhteydessä muisteltiin savotta-aikoja.

- Moni naisasukkaistamme on ollut savotalla kokkina ja tehnyt pitkää päivää, miehille piti olla poronkärstys valmiina jo aamukuudelta. Osa on löytänyt puolisonkin savotasta. Naisten tarinoita oli kiinnostava kuulla, se puoli savottaperinteestä on vähemmän tunnettua.

Muistelutyö on vanhustenhoidon nykypäivää, johon panostetaan yhä tietoisemmin. Soveltavaan taiteeseen erikoistunut draamaohjaaja Erja Kärkkäinen aloitti Onnelassa kesällä 2013 työpajasarjan, jossa kuvataiteen ja draaman keinoin tallennetaan asukkaiden elämänkaarta ja muistoja.

- Muistisairaana identiteetti rakentuu muistoihin. Muistisairaana maailmaan menemällä heidän elämänsä voi tuoda onnen hetkiä. Ei haittaa, vaikka ne unohtuisivat saman tien.

Kärkkäinen on esimerkiksi valokuvannut vanhusten käsiä. Elämäntyö on tehty käsillä, ne kantavat muistoja.

- Taiteen keinoin voi tehdä näkyväksi sitä tosiasiaa, että vanhuksen elämä on ollut arvokasta ja merkityksellistä, Erja Kärkkäinen sanoo.

PÄIVÄHOITO

Pelkosenniemen kunnan päivähoitoa tarjoaa kirkonkylällä toimiva vuoropäiväkoti, jossa hoitoa järjestetään tarvittaessa myös ilta-, yö- ja viikonloppu aikoina. Päiväkoti tarjoaa perheen pienimmille koko- ja osapäiväpäivähoitoa, kerhotoimintaa, aamu- ja iltapäivätoimintaa ja päiväkodissa järjestetään myös Pelkosenniemen kunnan esiopetus.

LIIKUNTA- JA NUORISOTOIMI

Pelkosenniemen liikunta- ja nuorisotoimi tarjoaa kuntalaisille heidän tarpeitaan vastaavia liikunta- ja nuorisopalveluja. Liikunta- ja nuorisopalvelut tuottavat laatua ja hyvinvointia lasten, nuorten, työikäisten ja ikääntyvien sekä erityisryhmien elämään. Tarjoamme asiakaslähtöisiä ja monipuolisia palveluja asiakkaillemme.

KULTTUURIPALVELUT

Kulttuuritoimisto tarjoaa kuntalaisten kulttuuritarpeiden tyydyttämiseksi virikkeellisiä korkeatasoisia kulttuuripalveluja, sekä luo edellytyksiä omaehtoisille kulttuuriharrastuksille.

2501 kilometriä Suvantoon

TEKSTI TIINA HEINÄNEN

Saksalaisen Rolf Dünkerin kotipihalla Meppehin kylässä on valtava kivilohkare, joka näyttää suunnan ja kertoo pitkästä välimatkasta Suvantoon. Dünker on Suvannon kylän ja Suomen ystävä, joka palaa vuosi toisensa jälkeen Mettiäisen Kelomökeille koirineen ja ystävineen useamaksi viikoksi kerrallaan.

Meppehin kodista löytyy tietysti myös Harvia-kiukaalla varustettu sauna. Ja niin myös matkakumppaneiden kotoa: Ralf Linzenmeierin luota Simmerathista ja Tina ja Gerd Kalmuudun luota Wittmundista. Ralfin pihalla on myös kota.

Lappiin rakastuneet ystävykset ja heidän kolmetoista valjakkokoiraansa ovat reissussa tänä vuonna, kuten monena vuonna ennenkin.

- Vuonna 1995 seisoin ensimmäisen kerran Kitisen rannalla ja katsoin Suvannon kylää. Siitä pitäen olen tullut joka vuosi. Kuin kotiin. Sielu on jäänyt tänne, sanovat Rolf ja Ralf.

Hiljaisuus, rauha ja harmonia viehättävät koiraihmiä. Tunturikeskukset eivät ole heitä varten.

IHMEPENNUT SYNTYIVÄT SAUNASSA

Vuoden 2008 reissulla Tinan ja Gerdin jo aikaa sitten steriloitu narttukoiria synnytti neljä pentua aivan kuin tyhjästä kelomökin saunassa Tinan toimiessa kättilönä. Nimiksi annettiin Lumikki, Lapin Kultra, Lapin Ukkonen

Missä mahtaa sijaita tienviitta, jonka mukaan matkaa Suvantoon on 2501 kilometriä? Sen pystyttäjä vierailee Suvannossa vuosittain.

ja Lumilinna. Lumikki palaa isäntänsä Rolfin kanssa synnyinkotiinsa aina kevättalvella, kun päivä on pidentynyt, pakkaneen hellittänyt ja lumihanget hohtavat.

Suvannon retkillä on ollut mukana myös Rolfin Afrikassa asuva sukulaistyttö. Lumi ja lumileikit ovat hänelle riemukkaita ja eksoottisia. Mutta miten selittää kotona kavereille, mitä se lumi on? Aivan mahdotonta. Luulevat valkeaksi hiekaksi.

Yhtä innoissaan lumesta ovat huskyt Honey, Quexe, Liina, Lola, Einstein, Luna, Tikaani, Imiak, DunNo, Shonya ja Ash ja tietenkin Lumikki ja Ralfin lapinkoira Tapio.

Koiravaljakon johtajakoira on naaras, koska naarailla pelaa strateginen ajattelu, uroskoirat antavat voimansa yhteiseksi hyväksi. Niinpä Einsteinkin (ein Stein) pätee lihaksillaan.

Hännät heiluvat ja aivan selvästi karvaporukka hymyilee. Ensi vuonna nähdään taas!

Pelkosenniemen kirjoittajaporukka kirjoitti näytelmän Suvannon historiasta nimeltä Tanssikirves, ja näytelmäryhmä Tulikot teki sen esitykseksi. Näytelmän punaisena lankana kulki mysteeri Suvannon säilymisestä polttamatta Lapin sodassa.

MIKSI SUVANTOA EI POLTETTU?

Suvanto on yksi harvoista Lapin kylistä, joita saksalaiset eivät polttaneet sodassa. Mutta miksi juuri Suvanto säästy? Oikeaa vastausta ei tiedetä, mutta teorioita on monia.

1) Kylä oli liian kaunis poltettavaksi.

Suvanto erottuu nykyisin harvinaisen kauniina perinteisen arkkitehtuurinsa vuoksi, mutta ennen sotaa kaikki Lapin kylät olivat varsin samantyyliisiä.

2) Suvantoa ei löydetty syrjäisen sijainnin takia.

Suvannon kylälle oli valmistunut tie jo ennen sotia. Saksalaiset olivat myös käyneet Suvannossa ja kaataneet pylviä puhelinlinjasta, joka kulki Suvannon kautta Sodankylään.

3) Herkuttelu kiinnosti sotilaita enemmän kuin tuhotyöt.

Suvannon alueella kasvaa paljon vadelmia, ja talojen portailta löytyi tyhjäksi syötyjä hillopurkkeja, kun väki palasi evakosta.

4) Polttajat ammuttiin veneisiin, kun he ylittivät Kitistä.

Kuka olisi ollut ampuja? Kaikki kyläläiset olivat evakossa.

5) Kylän miehet olivat saksalaisille tuttuja.

Suvantolaiset palvelivat rajavartiostojoukoissa ja todella tutustuivat saksalaisiin. Eräs jo edesmennyt kyläläinen kommentoi aikoinaan, että saksalaiset eivät halunneet polttaa tuttaviensa kylää.

6) Polttamiskäskyä ei koskaan annettu.

Tilanne oli sekava, ja olisi helppo uskoa, että käsky ei mennyt perille tai jäi kokonaan antamatta. Todisteita tästäkään vaihtoehdosta ei kuitenkaan ole.

Elävä museokylä Suvanto

Kitisen varressa sijaitseva Suvanto nousi tunnetuksi 1970-luvulla, kun taiteilija Eero Kumpula työskenteli kylässä ja maalasi sen kauniita, perinteisen lappilaisia maisemia. Samalla vuosikymmenellä perustettiin myös Suvannon kyläseura, joka 1980-luvulla muuttui Suvannon kyläyhdistys ry:ksi.

Suvanto valittiin Lapin kauneimmaksi kyläksi vuonna 1987, ja vuonna 1991 kylä sai Europa Nostra –tunnustuksen kulttuuriperinnön säilyttämisestä. Silti Suvanto oli vielä 80-luvulla vähällä hukkua Kokkosnivan voimalaitoksen altaan alle.

- Tuntuu hurjalta, kun ajattelee, miten vähästä siitä oltiin valmiit luopumaan. Suvanto on säästynyt sodalta, mutta taloudellinen hyöty oli viedä sen, kyläyhdistyksen puheenjohtaja Tiina Heinänen sanoo.

Kamppailu kylän puolesta oli kova. Lopulta altaan pinta määritettiin niin matalaksi, että Suvanto selvisi. Vain rannan latoja varten piti rakentaa keinotekoinen saari.

Tiina Heinänen asuu Suvannon koululla, joka nykyisin on museoitu. Keittolan, jumppasalin ja veistoluokan

yhdistelmä palvelee esimerkiksi kyläyhdistyksen kokouksissa.

Parhaimmillaan koulussa oli kolmisenkymmentä oppilasta, mutta koulu lakkautettiin jo 1960-luvulla. 1980-luvulla koululla oli vuokralaisena Taidemaalariilitto, nykyinen Suomen Taiteilijaseura, joka järjesti tiloissa Art Suvanto –näyttelysarjaa.

Taiteellinen historia näkyy edelleen Suvannon kylällä: Anja Mettiäisen pitämä kahvila-taidegalleria Säpikäs on avoinna ympäri vuoden.

Suvannon säilymisessä suuri merkitys oli kunnostustalkoilla, joita pidettiin 1980-luvun ajan joka kesä. Niissä kunnostettiin taloja Museoviraston palkkaaman arkkitehdin asiantuntemuksen avulla.

Kyläyhdistys elvytti talkooperinnettä kesällä 2011, jolloin päreenteko- ja naulaustalkoisiin tuli osanottajia ulkomaita myöten.

MYLLYTONTTU NEUVOI JAUHATAJAA

Suvannon kylän jauhot jauhettiin aikanaan Keino-ojan varressa kahdeksan kilometrin päässä kylältä. Syrjäiseen paikkaan, jossa käytiin yleensä yksin, liittyy mystisiä tarinoita.

- Kun alettiin jauhaa, pantiin myllyn tratti täyteen jyvää ja jauhattaja saattoi ottaa vaikka nokoset, Markku Kujala kertoo.

- Erään kerran isäni havahtui kuullessaan jonkun sanovan, että mylly pyörii tyhjää. Ketään ei näkynyt, mutta kun isä meni katsomaan, viimeiset jyvät olivat juuri menossa tratista jauhinkiville. Myllytonttu oli käynyt herättämässä.

Toinen tarina kertoo Suvannon kylän toisesta asukkaasta, Hallosesta, jolla oli yliluonnollisia kykyjä. Tarinan mukaan Halonen oli lentänyt myllyltä Kitisen joen yli vaaralle, joka tapauksen mukaan sai nimekseen Lentovaara.

Nykyisin Keino-ojalla on yksi Härkäjoelta siirretty, entisöity mylly, kaksi kämppää ja tulentekopaikka. Paikalla voi yöpyä, jos haluaa selvittää, vieläkö myllytonttu on voimissaan. Vanhempi myllykämpä on Suvanto-Kairan metsästysseuran hallinnoima autiotupa, toista saunallista mökkiä voi vuokrata Suvannon kyläyhdistykseltä.

Sähköttömille kämpille pääsee autolla perille, ja yöpyjiä mahtuu saunamökkiin noin viisi, autiotupaan kolme. Pihapiirissä on kompostivessa. Paikka on ollut esimerkiksi kalastajien suosiossa.

Myllykämpän yhteyshenkilö on Elsi Muhujärvi, puh. 040 820 6215.

Kolmas lasten ympäristötaideleiri koululla vuonna 2009. Veittäjänä oli kuvanveistäjä Kaija Kiuru. Aiheena olivat Eläinten jäljet. Etualalla näkyy Helka Kujalan tekemät joutsenen jäljet ja leiriporukkaa.

Näkymä itäpuolen Tallavaaralta joen länsipuolelle, taustalla Pyhätunturi.

Marttiini (rak. 1909).

Kairalassa liikkui asukkaita jo kivikaudella

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Pelkosenniemen kirkolta pohjoiseen sijaitseva Kairala on kahden joen, Kitisen ja Luiron, väliin sijoittuva alue ja Pelkosenniemen suurimpia kyliä. Asutus sijoittuu kahden puolen Kitistä.

Kairalan alueelta on löydetty viitteitä jopa kivikautisesta asutuksesta. Ensimmäiset talonpoikaisasukkaat tulivat Kairalaan jo 1600-luvulla, ja erätalouden lisäksi kylään kehittyi vahva maatalouskulttuuri. Nykyisin lypsykarjatalous on lakannut kylältä kokonaan, mutta sen kautta muodostunutta kulttuurimaisemaa pidetään aktiivisesti yllä.

Kairalan kylä on määritelty valtakunnallisesti merkittäväksi maisemakokonaisuudeksi. Vuonna 2009 valmistui kylän maisemanhoitosuunnitelma, jonka pohjalta Kairalan ja Luiron kylien alueelle on 2010 perustettu ympäristöministeriön toimesta erityinen luonnonsuojelulin mukainen maisema-alue. Tällaisia valtakunnallisesti merkittäviä maisema-alueita on Suomessa toistaiseksi vain kolme.

Kairalassa on pidetty kesäisin perinneaitatalkoita, ja sellaiset on luvassa myös kesälle 2013. Lampaita laiduntaa esimerkiksi perinteisellä laidunalueella Kotiniemessä, jotta jokinäkymä pysyy avoimena.

Kairalan kylän itäpuoli tuhottiin Lapin sodassa lähes täysin; länsipuoli taas säästy, ja siellä voi nähdä monia komeita vanhoja rakennuksia. Esimerkiksi vanha Martinin talo kylän läpi kulkevan maantien varressa on näytävä, kaksikuistinen talo, jossa aikanaan pidettiin myös kestkievaria.

Kairalan kylästä kertova infotaulu on vanhan Ollilan aitan luona. Aitalla on ikää jo 250 vuotta, mutta Kairalan kyläseura pitää sitä kunnossa.

Kyläseuran puheenjohtaja Kari Tallavaara pitää itäpuolen Kairavuopiontiellä kotigalleriaa, jossa on mahdollisuus sovittaessa kuulla tarkemmin Kairalasta ja sen historiasta ja tutustua vanhoihin valokuviin alueesta.

Lähteenä käytetty Kari Tallavaaraa ja hänen kirjaansa Kairavuopiolaiset – 300 vuotta Kairalan kylähistoriaa (2000)

Manolaisaaren kumma kuorsaaja

TEKSTI JA KUVAT KARI TALLAVAARA

Kairalan kyläläisille Yliuopajassa sijaitseva Manolaisaari on merkinnyt tuonpuoleisuutta, manalle menneitten rauhattomuutta väliaikaisessa leposijassa. Saari toimi kesähautausmaana 1910-luvulle saakka.

Saarella ei mielellään käyty muuten kuin pakottavassa tarpeessa, kesällä hautaamassa ja talvikelien alkaessa nostamassa vainajat poisvietäviksi Sodankylän kirkkomaahan, jonne matka oli kesäaikaan pitkä ja hankala.

Joskus vainaja saattoi jäädä siirtämättäkin, kuten kävi 1800-luvun loppupuolella etelästä kylään eksyneelle Moukku-Ollille. Hän sai renginpaikan Ollilan talosta ja kuoli aikanaan kaikessa hiljaisuudessa pitkän päivätyön tehtyään. Ollilan isäntäväki jätti renkinsä siirtämättä ja näin Manolaisaaresta tuli Moukku-Ollin lopullinen leposija.

Ollilan väellä oli tapana käydä tekemässä heinä omistamallaan saarella. Tarina kertoo, että kerrankin vanha isäntä oli haravalla kopistellut entisen renkinsä hautaa ja lausunut isolla äänellä: ”Oo, nousehan sinäkin Moukku-Olli luovolle, kun on näin hyvä heinäpouta!”

1950-luvulla meitä koulupoikia alkoi kiinnostaa tarina Moukku-Ollista niin paljon, että päätimme mennä eräänä kauniina heinäkuun päivänä meille jo tutuksi tulleen Manolaisaaren, nyt oikein kahden lapion kanssa. Panimme merkille, että saarella oli hätäisesti tarkasteltuna ainakin yksi sellainen hautapaikka, jossa oli matala kumpu, muttei kuoppaa vieressä.

”Olisikohan juuri tuossa Moukku-Ollin hauta?”, tuomasimme kuin yhdestä suusta. Siispä polkaistiin lapiot punamultaiseen maahan.

Kaivuun edetessä luultavasti meidän kaikkien valtasi omituinen tunne: ikään kuin uteliaisuus ja pelko alkoivat käydä sisällämme Jaakobin painia. Odotus lapion kolahamisesta arkun jäänteisiin tai vainajan luihin sai kylmät väreet kaivajien selkäpiihin. Ilma oli hiostavan lämmin ja taivaalle oli nousemassa ukkospilviä. Outoja puuhiamme olivat tulleet ihmettelemään saaren lampaatkin.

Sitten tapahtui jotain aivan merkittistä ja samalla lamaannuttavaa. Haudasta alkoikin kuulua raskasta, taasaista kuorsausta!

Kun yksi kuuli kuorsauksen, niin kohta sen sanoivat kuulevansa kaikki muutkin. Joukkosuggestio oli täydellinen. Olimme kaikki hetken järkytyksestä jäykkinä. Sitten joku meistä huusi melkein itkunsekaisella äänellä, että lähetään pois. Ja pian juosta vilistimme veneelle. Hädissämme jätimme lapiotkin haudalle, kun lähdimme soutamaan kokka kohti Lahtelan rantaa. Sinä kesänä ja tokko seuraavanakaan emme tuossa kummitussaarella käyneet – muuta kuin lapiot pikaisesti hakemassa.

Lähteet: Kari Tallavaara, Kairavuopiolaiset. 300 vuotta Kairalan kylähistoriaa (2000)
Miikka Tallavaara, Kairalan ja Luiron maisema-alueen arkeologinen inventointi (2008)

Talvensaari
(rak. 1830).

Kairalan kylässä
on rikas historia
ja komea
jokimaisema.

Lampaat maisemanhoitajina Kotiniemellä.

Rieskoilla rakennettu talo

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Leipäjuustot, ohrarieskat, kuivaliha-keitot. Kaikki nämä syntyvät Maila Pyhäjärven taitavissa käsissä.

- Nuorena leivoin rieskoja ja tein juustoja K-kaupallekin myyntiin. Melkein olen tämän talonkin tienannut rieskoilla, veneen ja kelkan ainakin, nyt 77-vuotias pirteä Maila kertoo.

Maistiaisetkin saadaan: rieskaa on aina vähintään pakastimessa. Maidon ja suolalohen kanssa se on taivaallinen herkku. Maistellessa saa tutustua lehtileikkeisiin, joissa emäntä esiintyy muonittamassa kyläläisiä hirvipeijaisissa tai muissa riennoissa.

Maila Pyhäjärvi syntyi Sodankylän Orajärven kylässä, josta 19-vuotiaana tuli vaimoksi Kairalaan.

- Opin jo lapsena rieskanteon.

Perjantai oli aina leipomispäivä, heti koulun jälkeen piti alkaa leipomaan. Rieska oli tavallinen leipä silloin, tarjolla ei ollut muuta, Maila kertoo.

Elämä Kairalassa oli ankaraa. Maatilaa hoidettiin ilman sähköjä ja vesijohtoja 1960-luvun puoliväliin asti. Perheeseen syntyi viisi lasta, hoidettavana oli myös kolme vanhusta. Kun kuopus oli neljävuotias, mies kuoli.

Kaikenlaista on yritetty: kuuden lehmän lisäksi tilalla on ollut poroja ja minkkitarhakin.

- Lapset kävivät koulut, saivat ammatit, perustivat perheet. Sitten tuli erorytökkää ja uusia häitä, Maila summaa.

Lapset ja lapsenlapset asuvat kaukana: kolme lasta on Vaasassa, yksi Ivalossa ja yksi Rovaniemellä. Neljättäkin sukupolvea on jo syntynyt.

- Kyllä se surettaa, että he ovat kaukana ja Kairalan kylä tyhjenee. Toivottavasti joku lapsista muuttaa tänne ainakin sitten, kun jäävät eläkkeelle. Tykkäävät kyllä käydä täällä ja lämmittää rantasaunaa, Maila Pyhäjärvi kertoo.

KUUMA UUNI, KYLMÄT AINEKSET

Kun jälkikasvu tulee kylään, Maila majoittaa heidät kunnostettuun vanhaan taloonsa, joka palvelee nykyisin myös juhlatilana. Yllättäen vanhasta maalaistalosta tulee vastaan täysin nykyaikainen saarekkeellinen keittiö. Sielläkin on tietysti leivinuuni rieskoille.

Rieskanpaistoa ja myymistä Maila Pyhäjärvi aikoo jatkaa niin kauan kuin jaksaa. Hän on rieskoineen tuttu näky myös erilaisissa tapahtumissa. Hän käy silloin tällöin myymässä Pyhätunturillakin, jossa paistaa rieskansa kotaan pystytetyssä uunissa.

Rieskareseptejä on monenlaisia, mutta Maila luottaa puhtaaseen ohrarajauhoon. Aineksissa niksi on, että ne ovat mahdollisimman kylmiä; uunin taas pitää olla tulikuuma. Leivinuuni pysyy riittävän kuumana vain parin paistoerän ajan, sitten on poltettava lisää koivuhalkoja.

OHRARIESKAT (10 kpl)

4 kg ohrarajauhoja

4 jrk suolaa

2 tl leivinjauhetta

1 tl soodaa

vettä näppituntumalta

Kaada jauhot suureen taikina-

kulhoon ja lisää kaikki ainek-

set. Lisää vettä siten, että tai-

kinasta tulee sopivan paksua.

Älä vaivaa. Paista 300-asteises-

sa uunissa noin 5 minuuttia.

Kairalassa asuva
Maila Pyhäjärvi
leipoo rieskoja
aina, kun kylillä
tapahtuu.

Eeva-Liisa Polson
taiteessa saavat
materiaalin
muodot näkyä.

Kivi kertoo tarinaa

Pyhätunturintien varressa on vanha talo, jonka ilmeikäs pihapiiri houkuttelee katsomaan tarkemmin. Vanhat ruostuneet työkoneet ja kivelle maalatut taideteokset eivät ole ihan tästä tavallisesta arkisesta maailmasta.

Talossa asuu kuvataiteilija Eeva-Liisa Polso, jota talon henki puhutteli jo ennen kuin hän itse siihen muuttanut.

- Katsoin aina ohi kulkiessani, että onpa iloisen näköinen pihapiiri, Polso kertoo.

Itse talo rakennettiin sodassa poltetun tilalle vuonna 1947, mutta pihapiirin pikkumökki on huomattavasti vanhempi, ehkä 1800-luvulta. Pieniruutuiset ikkunat ja matalat ovenkarmit viestivät rakennuksen iästä.

- Kutsun tätä mummonkammariksi, Polso sanoo ja esittelee paikkaa: somisteena on muun muassa oma vanha morsiuspuku ja anopin kihlajaislahjaksi virkkaama verho kappi.

Mummonkammari ja kivilavetta toimivat myös gallerioina ja varastoina Eeva-Liisa Polson laajalle tuotannolle. Tontut, enkelit ja kukka-aiheet ovat viehättäneet Polsoa jo pitkään. Hän käyttää mielellään alustoina luonnonmateriaaleja kuten kiviä ja puunpalasia ja aloittaa maalaamisen alustassa valmiiksi olevista muodoista.

- Kivi kertoo usein tarinaa jo valmiiksi. Morsiusparin kuva alkoi hahmottua kaarevasta viivasta, josta muotoutui morsiamen siluetti. Josain vaiheessa minulle alettiin kantaa kaiken maailman klapeja maalaus-alustoiksi, Eeva-Liisa Polso hymyilee.

Navetan ovensuuta vartioi Yrmyksi ristitty suuri kivitonttu, jonka materiaali tuotiin selkärepussa Puolangalta. Kuljetuksessa se lipsahti käsistä ja hattu katkesi, mutta liimaamalla siitäkin selvitettiin.

TUVASSA VOI LEIKKIÄ KOTIA

Sisällä tuvassa on viehättävä, hämyssä vanhan ajan tunnelma. Vanerikatoto on harvinaisuus, jota ei monessa talossa enää ole. Leivinuuni hohkaa lempeää lämpöä.

Maali hilseilee vanhoista kalusteista, mutta emäntä pitää niistä juuri sellaisina kuin ne ovat: ajan muokkaamina.

- Piti ihan rautalangasta vääntää tuttaville, että ei, en halua, että ne maalataan uudelleen! Täällä on herttaisen kodikas tunnelma, voi vähän kuin leikkiä kotia.

Pohjanmaalla kasvanut ja työskennellyt Eeva-Liisa Polso tutustui Lappiin Suvannossa vietettyjen kesien aikana. Lopullisesti hän muutti Lappiin vasta eläkkeelle jäätyään. Mukana oli aviomies, jonka muistisairaus oireili jo. Edessä oli vielä muutama hyvä vuosi ennen kuin puolison tila huononi lopullisesti.

Eeva-Liisa Polso jäi leskeksi maaliskuussa 2012. Nyt hän asuu yksin; tosin miesystävä on kuvioissa ja toimii innokkaasti "päätonttuna", kuten hän itse ilmaisee.

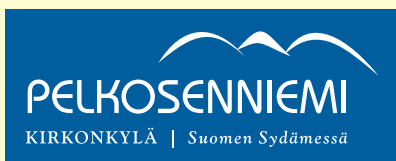
- Olen hyvin onnekas, kun löysin vielä kumppanin, jolla on herkkyyttä ja silmää taiteelle.

Vakituisia vieraitakin on paljon: lapset, lapsenlapset, ystävät ja tuttavat. Kesäisin poikkeaa myös satunnaisia kulkijoita, joita erikoinen pihapiiri kiinnostaa. Vanhan tuvan ulkonäkö hämää, sillä kotoa löytyy fibromyalgiaa sairastavan Eeva-Liisan oloa helpottavia nykymukavuuksia kuten infrapunasauna ja potkupyörä. Taiteen tekemisen lisäksi Eeva-Liisa nauttii vaeltamisesta ja laulamisesta.

- Järjestäisin mielelläni lauluiltoja niin kuin ennen vanhaan. Olisi nyytitikit ja laulettaisiin yhdessä, Eeva-Liisa Polso haaveilee.

**Eeva-Liisa Polson
näyttely kahvila-galleria
Säpikkäessä Suvannossa
avattiin 15.6.**

Pelkosenniemi ja sen kyliä

**1. PELKOSEN-
NIEMEN KIRKON-
KYLÄ JA KUNTA**
Pelkosenniemen
kunta sijaitsee Lapin
maakunnan itäosas-
sa. Kunnan asukas-

luku on 963 (31.8.2012) ja väestötiheys on 0,52 asukasta/km². Pelkosenniemi on asukasluvultaan Lapin maakunnan pienin kunta. Pelkosenniemen pinta-alaa kunnalla on 1 881,73 km², josta 45,39 km² on vesistöjä.

Pelkosenniemen naapurikunnat ovat Kemijärvi, Rovaniemi, Salla, Savukoski ja Sodankylä.

Pelkosenniemi sijaitsee kolmen joen risteyksessä (Kemijoki, Kitinen ja Luiro), josta jokivedet jatkavat Kemijokena Kemijärvelle ja siitä edelleen Perämereen asti. Pelkosenniemen kunnan eteläraja oli Lapinmaan rajana noin 500 vuoden ajan. Lapin ja Lannan rajan ylitti ensimmäisenä 1660-luvulla Paavali Pelkonen, jonka asuinkentän mukaan kunta on saanut nimensä.

2. AAPAJÄRVI
Aapajärven kylä sijaitsee 20 km kirkonkylältä pohjoiseen ja sen asuttaminen alkoi 1900-luvun alussa ja

suurin osa tiloista asutettiin sotien jälkeen eli kylä on tyypillinen asutuskylä. 1946 perustetussa koulussa opetusta jatkettiin vuoteen 1971 ja enimmillään oppilaita oli yli 100.

3. ARVOSPUOLI
Arvospuolen kylä sijaitsee 7 km kirkonkylältä Kemijokea alavirtaan joen itäpuolella. Arvospuo-

lolla on kyläkumpu ja Kemijokeen laskeva voimakkaasti mutkittleva Arvosjoki, jonka varrella on yksi Pelkosenniemen suosituimmista lintujen tarkkailu- ja retkeilypaikoista.

4. HÄRKÄJOKI
Härkäjoen kylä sijaitsee 38 km kirkonkylältä pohjoiseen.

5. KAIRALA (ENT. KAIRAVUOPIO)
Kairalan kylä sijaitsee 10 km kirkonkylältä pohjoiseen. Kylän läpi virtaa Kitinen (yksi kolmesta Kemijoen päävirrasta). Kairalan kylään ensimmäiset asukkaat saapuivat 1600-1700-lukujen vaihteessa. Lapin sodan aikana kylä itäpuolen rakennukset tuhottiin, mutta länsipuolen rakennukset säilyivät täysin.

6. KIEMUNKIVAARA
Kiemunkivaaran kylä sijaitsee 12 km kirkonkylältä etelään Pelkosenniemen kunnan ja Kemijärven kaupungin rajalla. Kiemunkivaaran kylä on asutettu molemmin puolin Kemijokea ja kylä on tunnettu venehuoneistaan.

7. LUIRO
Luiron kylä sijaitsee noin 7 km Kairalan kylästä itään. Kylä on muodostunut Luironjoen varrelle noin 5 km pitkälle kannakselle. Luiron kylämaisemaa leimaa tasaisuus ja kylän ympärillä on kymmeniä kilometrejä vaikeakulkuisia soita, jotka suojasivat asutusta myös sotien aikana. Luiron kylälle on ominaista vanha kylätie, hoidetut pihapiirit sekä näitä ympäröivät pellot.

8. MOITASELKÄ
Moitaselän kylä sijaitsee 30 km kirkonkylältä etelään.

PELKOSENNIEMI
PYHÄJÄRVI | Suomen Sydämessä

9. PYHÄJÄRVEN KYLÄ

Pyhäjärven kylä sijaitsee 15 km kirkonkylältä lounaaseen Pyhätunturin kainalossa Pyhäjärven pohjoisrannalla. Pyhäjärven kylältä on hienot näkymät kaakkoon Soutajatunturille sekä etelään Pyhätunturille. Pyhäjärvellä on alueen kylistä eniten uudisrakentamista, koska sijainti on lähellä Pyhätunturia.

PELKOSENNIEMI
PYHÄTUNTURI | Suomen Sydämessä

10. PYHÄTUNTURI

Pyhätunturi on Pelkosenniemen ja Kemijärven kuntien alueilla sijaitseva lähes kymmenen kilometrin

pituinen tunturijono, joka on muodostunut yli kaksi miljardia vuotta sitten. Tunnetuin huippu on itäinen Kultakero ja muut laet (kerot) länteen päin ovat Ukonhattu sekä korkein huippu Noitatunturi (540 m) ja Seitakero, joiden jälkeen ovat matalammat Laakakero ja Peurakero. Tunturijono jatkuu luoteeseen Luostolle saakka. Koillispuolella Pyhäjärven itärannalla on 370-metrinen Soutaja.

PELKOSENNIEMI
SAUKKOAAPA | Suomen Sydämessä

11. SAUKKOAAPA

Saukkovaapa sijaitsee noin 15 km Pyhätunturilta. Kylä on malliesimerkki jälleenrakennuskauden

asutuskylästä. Kylän asuttaminen alkoi vuonna 1951. Kylä hiljeni 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa, kun Ruotsiin muuttoa ja yleensäkin maaltamuutto lisääntyi.

PELKOSENNIEMI
SAUNAVAARA | Suomen Sydämessä

12. SAUNAVAARA

Saunavaaran kylä sijaitsee 6 km kirkonkylältä etelään Kemijoen rannalla. Saunavaara on Pelkosenniemen

vanhimpia kyliä ja se on yksi valtakunnallisesti merkittävimmistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä.

PELKOSENNIEMI
SUVANTO | Suomen Sydämessä

13. SUVANTO

Suvannon kylä sijaitsee Kitisen (yksi kolmesta Kemijoen päävirrasta) varrella noin 11 kilometriä Pelkosenniemen kirkonkylästä luoteeseen. Suvannon kylä on Lapin ainoa sodilta säästynyt Perä-Pohjolaista rakennustyylillä edustava kyläkokonaisuus, jonka rakennuskanta on osin jopa 1600-luvulta.

Kuva: Jaakko Pyykönen

Lähiruokaa tunturissa

Ravintolayrittäjä Ahti Isojärveä, kokki Marilotta Kunnaria ja tarjoilija Teija Hiltusta yhdistää työpaikka. Nuoret naiset ovat työskennelleet Isojärven omistamassa ravintola Huttu-Uulassa Pyhätunturilla jo monta vuotta.

Sekä Hiltunen että Kunnari ovat syntyisin pohjoisesta – Hiltunen Pelkosenniemen Aapajärveltä, Kunnari Kemijärveltä. He ovat halunneet perustaa myös omat perheensä Pelkosenniemelle.

- Ei ole koskaan ollut hinkua etelään. Kiva siellä on käydä, mutten haluaisi siellä asua, Teija Hiltunen sanoo.

Teija Hiltusen tytär Tea on kaksivuotias ja vielä kotona isän hoivissa. Marilotta Kunnarin 5-vuotias Alina käy kunnan päiväkotia Pelkosenniemen kirkonkylällä. Päiväkodilla on tarjota vuoroitomahtoisuus, mikä on ravintolatyöntekijälle tärkeää.

Lapset ovat pieniä eivätkä kaipaa vielä ohjattuja harastuksia, mutta niitäkin olisi tarjolla jo tässä ikäluokassa: juttua tehtäessä oli juuri alkamassa vanhempi-lapsijumppa.

- Pelkosenniemi on rauhallinen ja hyvä kasvuympäristö lapselle, Hiltunen sanoo.

Muitakin samanmielisiä löytyy: Hiltusen lähinaapurina Pyhätunturilla asuu kolme muutakin lapsiperhettä.

Pyhätunturilla sijaitseva ravintola Huttu-Uula tarjoaa paikallista ruokaa paikallisten työntekijöiden voimin.

Jos nuori perhe haluaa jäädä paikkakunnalle, on tärkeää, että edes jompikumpi aikuisista työllistyy siellä. Kuten Teija Hiltusen ja Marilotta Kunnarinakin, myös monen muun nuoren pelkosenniemeläisen työ on matkailusektorilla.

Huttu-Uulan ravintoloitsija Ahti Isojärvi pitää arvossa työhönsä sitoutuneita, paikallisia työntekijöitä. Ravintola on kiittänyt uskollisuudesta ja tukenut esimerkiksi työntekijöiden opintoja tarjoamalla joustoja työaikaan ja mahdollisuuden tehdä koulun etäpäiviä töissä. Teija Hiltunen tekee parhaillaan restonomitutkintonsa opinnäytetyötä Huttu-Uulassa ravintolan asiakaspalveluprosesseista.

Vuonna 2002 perustetulle Huttu-Uulalle myönnetty Paistinkääntäjien killan kilvet kertovat, että paikka tunnetaan tasokkaasta ruoastaan. Ruoan peruskivenä ovat lähellä tuotetut raaka-aineet.

- Periaate on, että mahdollisimman paikallista. Poronliha tulee Sodankylän Tanhuasta, leipomotuotteet Kemijärveltä, kalat Lokasta. Marjoja ostetaan paikallisilta poimijoilta, Ahti Isojärvi kertoo.

Lehmän hinta

TEKSTI: MATTI HULKKO

"Minä annan lehmän sille, joka tähän taloon saa veden juoksemaan", sanoi Haapaharjun kovia kokenut topakka Senja emäntä vuonna 1961. Olin tuolloin sukuloimassa Haapaharjussa, siskoni oli talossa miniänä. Kyllä Senjan syvältä rinnasta tulleet sanat koskettivat ja ajatteluttivat, varsinkin kun tiesin, että yli 20 vuotta ruoka- ja pyykkivesi oli noudettu Pyhäjoesta. Milloin kelkalla, milloin hevosella ja milloin ämmänlänget harteilla, kahta sankoa riiputtaen. Pihassa oli kaksi kaivoa, mutta vesi niissä niin kovaa, että kelpasi vain elukoille.

Senjan kanssa sovittiin, että teen laskelman riittääkö

lehmän hinta vesi- ja viemärijohtojen hankintaan. Talon poika oli edellisenä talvena kaivanut uuden kaivon noin 60 metrin etäisyydelle alarinteeseen. Kaivoon oli pulpannut hyvää vettä.

Sähkömiehenä tiesin, että ainoa este veden saannille oli erittäin heikko sähkö. Haapaharju oli kaukana muuntajasta, hoikkasen johdon perässä. Teräksen kauppa Kemijärvellä myi vesijohtotarvikkeita. Sieltä löytyi valovirralla toimiva Simo-merkkinen vesipumppu ja esitteessä mainostettiin sen toimivan alijännitteelläkin.

Tein päätöksen yrittää lähteäkö pumppu pyörimään

Kauden mukaan elävä ruokalista tuo kesällä pöytään paljon kalavaihtoehtoja. Ahven, siika, rautu ja muikku ovat jatkuvasti à la carte -listalla.

Ihan kaikkea ei paikallisesti saa: viinilistalla pysyvät yhä tuontiviinit. Kun kotimaisia marjaviinejä kokeiltiin muutama vuosi sitten, ne eivät saavuttaneet ruokailijoiden suosiota.

- Jälkiruokaviineinä niitä toki menee, esimer-

kiksi lakkaviiniä, mutta variksenmarjaviiniä ei saatu sopimaan lihan kanssa, Isojärvi kertoo.

Hän näkee yrittäjyyden kuten liha- ja marjatuotteiden valmistamisen yhtenä keinona työllistyä kylillä, joilla työpaikkoja on muuten vähän.

- Myös ohjelmalveluita voisi olla pienilläkin kylillä. Esimerkiksi Suvanto on hyvä retkikohde kelkkamatkan päässä Pyhätunturilta, Isojärvi sanoo.

PELKOSENNIEMI
PYHÄTUNTURI Lapin Sydämessä

Haapaharjun kaivolla. Keräsin vesi- ja viemäritarvikkeet Morriksen kyytiin ja sähkötarvikkeet sähkölaitoksen varastolta. Seuraavana lauantaina aloitin asennukset. Tein pumpulle petin kaivoon ja sieltä tuuman Napo-putken liki maanpintaa pirtin nurkassa ylhäällä olevaan 200 litran avotynnyriin. Putki tyhjentyi automaattisesti, kun tynnyri oli täysi, näin putki ei jäänyt talvellakaan.

Pitkän päivätyön jälkeen oli jännittävä hetki edessä, lähtekö pumppu pyörimään. Juoksin kaivolle, Eino isäntä jäi kytkimelle ja Senja sananvälittäjäksi puoliväliin. Huusin käskyn: "Sähkön voi kytkeä!". Ei kuulunut kuin haavan lehden havinaa, kun seurasin jännässä lähtekö pyörimään. Ei lähtenyt, vain murina kuului. Huusin Senjalle: "Sähkö poikki, ei pyöri!". Senja huusi samat sanat Einolle, kankaan raikues- ja kaiun vastatessa. Kyllä siinä minullakin veret kuohahti

pettymyksestä. Kävin pumpun kimppuun, herkistin pumpun pesää löysäämällä vähän ruuveja. Uusi yritys ja luojan kiitos, pumppu lähti pyörimään. Kyllä kangas raikui iloisista huudoista, kun vesi alkoi lorista tynnyriin.

Minulla oli hyvä mieli, kun katsoin kuinka Senjalla leuka väpätti hänen laskiessa raanasta vettä kahvipannuun.

Viemärielle Eino oli kaivanut kivisilmän muutaman metrin päähän rinteeseen. Tiskipöytäan aukko kaatoaltaalle, siitä kahden tuuman Napo kivisilmään.

Näin tuli Haapaharjun talouteen suuri helpotus, kun vesi tuli ja meni. Lehmästäkään ei Senjan tarvinnut luopua, kun Eino löysäsi kukkaron nyöriä ja maksoi laskun.

Monina seuraavana talvina Vuostimon Sahayhtiön miehiä kortteerasi talossa. Senja ja Eino huolehtivat muonituksesta ja vedestä ei ollut puutetta.

Perinneruokia Pelkosenniemen kyliltä

Perinteinen poronkäritys

4:lle ruokailijalle

1 kg jäistä poron paistia tai lapaa
250 g kylkisolavaa
suolaa
vettä

Veistele jäinen poronliha lastuiksi. Viipaloi kylisilava.

Kuumenna valuurautapata ja käristä siinä silavaa, kunnes rasva irtoaa. Lisää pannuun pieni erä lihalastuja ja käristä niitä sekoittaen, kunnes liha alkaa kiiltää ruskean kahvipavun värisenä ja kaada lastut pataan. Jatka, kunnes kaikki lihalastut on käristetty.

Lisää käristykseen tilkka vettä ja anna lihojen hautua, kunnes neste on haitunut.

Jos haluat saada runsaammin kastiketta, lisää pataan jokaisen ruskistamiskerran jälkeen paistinpannun huuhteliemi. Nestettä saa olla loppuvaiheessa käristuksen pintaan saakka. Käritys saa hautua kannen alla, ja mitä pidemmän ajan haututat, sitä herkullisempaa tulee.

Pidä käritys tarjoilun ajan kiehuva kuumana.

Paistetut tammukat

(pannullinen tammukoita)
1dl vehnä-ohrajauhoseosta
1tl suolaa
½ tl valkopippuria
50g voita

Ota kalat ja pyyhi ne kuivaksi. Leivitä suolalla ja valkopippurilla maustetussa vehnä-ohrajauho-seoksessa.

Laita voi rautapannuun, anna voin hiukan ruskistua ja laita kalat pannuun. Paista tammukoita noin 3min/ puoli eli kunnes paistopinta on kauriin ruskea ja hampaissa hieman rusahtava.

Isoäidin hanhipaisti

1 hanhi
1 sitruuna
1 1/2 rkl suolaa
1 tlk valkopippuria
(hiven inkivääriä)
100 g silavaa levyinä

Täyte:

2-3 happoista omenaa
200 g kivettä luumuja

Kastike:

4 dl paistolientä
1 1/2 rkl vehnä jauhoja
1 dl kuohukermaa
sitruunamehua
mustaherukkahilloa

Hiero hyvin puhdistettu lintu sitruunalla sisältä ja päältä. Mausta suolalla ja valkopippurilla.

Kuori ja lohko omenat. Täytä vatsaontelo luumuilla ja omenalohkoilla. Ompele täyttöaukko kiinni tai sulje se cocktailtikuilla. Sido lintu niin, että koi-
vet ja siiventyngät pysyvät vartaloa vasten.

Aseta lintu uuniritilälle vatsapuoli ylöspäin. Levitä rintalastan päälle silavaviipaleet. Kiinnitä ne cocktailtikuilla.

Pane lintu uunin (160°). Aseta ritilän alle uuni-
pannu, jossa on n. 2 dl vettä. Valele lintua paisto-
tamisen aikana uunipannuun valuvalla paisto-
liemellä. Kypsennä 2-3 tuntia. Kokeile kypsyyttä
linnun paksuimmasta kohdasta. Pistä hammasti-
kulla: jos valuva neste on kirkasta, lintu on kypsä.
Poista silavat paistumisen lopulla ja valele pintaa
kylmällä vedellä, jätä uunin luukku raolleen, niin
saat rapean paistopinnan.

Siivilöi paistoliemi kastiketta varten. Sekoita jau-
hot kermaan ja suurusta liemi. Mausta sitruunalla
ja mustaherukkahilloilla. Irrota linnun lihat luista
ja leikkaa lihat viipaleiksi lämpimälle vadille.

*Tarjoja lisänä paistettuja perunoita ja mustaheruk-
kahilloa tai keitettyjä ruusukaaleja.*

Huttu-Ukon keitto

annosmäärä n. 7-8

700 g hirvikäristyslihaa
5 ml suolaa
150 g sipulia
7,5 dl vettä
1 kpl lihaliemikuutio
500 g perunoita suikaleina
500 g kasvissuikaleita
250 g viherpippurisulatejuustoa
2,5 dl kermaa
1 dl persiljasilppua

Mausta ruohosipulilla ja rakuunalla.

Ruskista aluksi käristysliha pannulla ja kuullota
samoin pilkottu sipuli. Lisää suola käristykseen.

Kaada kattilaan ja lisää joukkoon lihaliemi ja pe-
runat sekä kasvissuikaleet. Sulata juusto kerman
kanssa ja lisää sekin kattilaan.

Kun perunat ja juurekset ovat kypsiä pyöräytä
joukkoon ruohosipuli ja rakuuna. Keiton päälle
koristeeksi persiljaa.

Leipäjuustoa lakkahillon kera

4:lle ruokailijalle

300 g ohutta, vähäsuolaista leipäjuustoa
2 dl kuohu- ja vispikermaa
1/2 dl kide- tai fariinisokeria
1-2 dl lakkahilloa
(tilkka lakkalikööriä)

Paloittele leipäjuustoa lusikkapaloiksi piirasvu-
kaan. Kaada päälle kerma ja sirottele pinnalle
sokeri. Kuumenna ruokaa uunissa 225°:ssa 7-12
minuuttia.

Lusikoi pinnalle lakkahilloa ja lorauta tilkka lak-
kalikööriä. Likööri korostaa lakan makua. Tarjoa
lämpimänä.

Kampanisu

1/2 kg margariinia tai voita
2 kkp sokeria
2 prk punaista viiliä tai kermaviiliä
2 tl soodaa
1 kg karkeita vehnä jauhoja

Huoneen lämpöinen rasva ja sokeri sekoitetaan
hyvin, lisätään jauhot ja viili, johon on sekoitettu
sooda. Vältä liikaa sekoitus ettei muodostu sit-
koa. Anna taikinan levätä viileässä noin 1h. Kauli
taikina noin. 2-3 cm paksuiseksi ja jaa taikinapyö-
rällä 10 cm suokakaiteiksi, joista otat 5 cm pätkiä
ja teet niihin kuhunkin 3-4 sakaraa eli kampaa.
Paista kampanisut kuumassa uunissa 250-280
astetta kauniin kullan ruskeiksi.

Kuva: Jaakko Pyykönen

Lampaat hoitavat maisemaa, MLL lampaita

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Lappilainen luonnonläheinen elämäntapa näkyy myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pelkosenniemen yhdistyksen toiminnassa. Kun kaupungeissa pyritetään perhekahviloita, on Pelkosenniemen toiminta painottunut viime vuosina perinnemaisematalkoiisiin.

Yhdistys saa maisemanhoidosta rahaa toimintaansa: se solmi vuonna 2010 viisivuotisen luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä koskevan hoitosopimuksen kirkonkylän tuntumassa olevalle alueelle.

- Tavoitteena oli saada lampaat kylälle tuomaan iloa lapsille ja vanhuksille, saada maisemanhoidolla rahaa yhdistyksen toimintaan ja hoitaa umpeen kasvanutta maisemaa, kertoo yhdistyksen puheenjohtaja Annika Kostamo.

Lampaita varten rakennettiin talkoilla aita, jota keuhällä 2011 valmistui peräti 470 metriä. Lisäksi on rakennettu lampaille suojaa, tehty hoitoraivausta ja tutustuttu lapsia luontoon esimerkiksi ötökkäpäivänä, jonka rasteilla lapset saivat tutkia elinympäristönsä pienimpiä asukkaita.

Toimintamalli sai tunnustusta Maaseutuverkoston Parhaat käytännöt 2012 -kilpailussa, jossa yhdistyksen luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä koskeva sopimus valittiin Esimerkillinen ympäristöpä nostus -kilpailusarjan finalistiksi.

Maisemanhoitotuloilla yhdistys on muun muassa

**Maisemaa hoitavat
kesälampaat toivat
Mannerheimin
Lastensuojeluliiton
Pelkosenniemen
yhdistykselle
laatupalkinnon.**

järjestänyt lapsiperheille kylpyläreissuja Leville ja pintaremontoinut päiväkodin olohuoneen. Tämän kesän projekteihin kuuluu maisemanhoidon lisäksi korkeushyppypatjan hankkiminen monitoimikentälle.

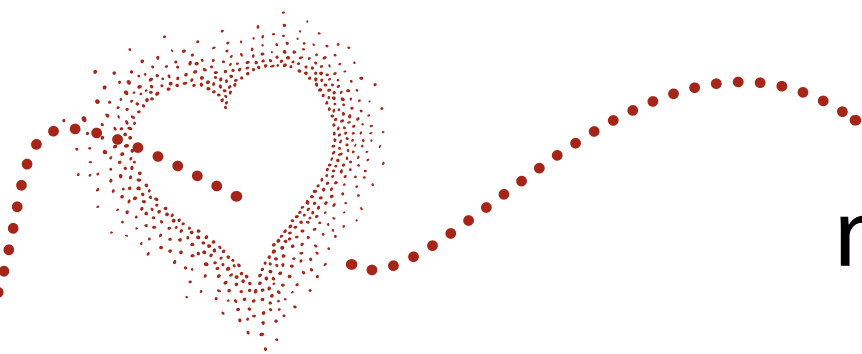
- Se on yhdistykselle suuri investointi, vaikka julkista rahoitusta onkin saatu Leader-yhdistykseltä. Patja oli kuitenkin nuorten toive, joten ostamme sen mielellämme.

Yhdistys antaa myös kaikille uusille Pelkosenniemen vauvoille tilkkupeiton.

- Mannerheimin lastensuojeluliitto tekee vaikuttavaa ja näkyvää työtä lapsiperheiden ja nuorten hyväksi. Uudet jäsenet toivotetaan meillekin tervetulleiksi, Annika Kostamo sanoo.

Kari Tallavaara

Marttojen makkarakurssi piti uusia

TEKSTI ELINA TEERIJOKI

Pelkosenniemen Martat on uunituore yhdistys, jonka tapahtumat ovat heti kiinnostaneet kuntalaisia. Makkarakurssi piti jopa järjestää uudelleen, kun tulijoita oli jonoksi asti.

- Myös muissa tilaisuuksissa on ollut hyvin väkeä. Nyt on juuri tulossa alkukesään sopiva villiyrtyttikurssi, kertoo yhdistyksen sihteeri Janni Salmela.

Toimintaa aloiteltiin joulun 2012 alla. Perustavassa kokouksessa heiteltiin paljon toimintaideoita, joista ensimmäisenä toteutettiin askartelutalkoot Naavan joulu-myymyjäisiä varten. Kevättalvinen bussiretki Haaparannan

Ikeaan ja Kemissä olleeseen Marimekko-näyttelyyn myytiin myös loppuun.

- Yhdessä ideointi ilmeisesti tuotti sellaista toimintaa, jota paikkakunnalle on kaivattu, Salmela sanoo.

Pelkosenniemen Martoilla on yli 30 jäsentä. Tapaamiisiin eli marttailtoihin, joissa kahvitellaan ja tehdään vaikkapa käsitöitä, osallistuu yleensä kymmenisen aktiivia. Ikähaitari on laaja, parikymppisistä eläkeläisiin.

Yhtään Marttia ei marttojen joukossa vielä ole, mutta jos rohkeita miehiä ilmaantuu, heidätkin toivotetaan tervetulleiksi.

Pelkosenniemen kylät -hanke

Toiminta-aika: 1.6.2012 -31.12.2013

Toiminta-alue: Pelkosenniemi

Pelkosenniemen kylät-hanke on Pelkosenniemen kunnan hanke, jota rahoitetaan Pohjoisemman Lapin LEADER ry:lle myönnettyistä Euroopan Unionin maaseuturahaston ja Manner-Suomen maaseudun kehittämissuojelman kiintiöistä.

Hankkeen tavoitteena on Pelkosenniemen kunnan ja sen kylien elinvoimaisuuden lisääminen sekä positiivisen Pelkosenniemi-kuvan vahvistaminen.

Yhteystiedot

Projektipäällikkö
Marianne Anttila
puh. 040 120 7926

Postiosoite

Pelkosenniemen kylät -hanke
Pelkosenniemen kunta
Sodankyläntie 1A
98500 PELKOSENNIEMI

Käyntiosoite:

Sodankyläntie 16

www.pelkosenniemi.fi/kylat_hanke

Facebook: Pelkosenniemi ja sen 13 kylää

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

POHJOISIMMAN LAPIN
LEADER ry